

USPEŠEN RAZVOJ LASTNIH ELEKTRONSKIH TURBINSKIH
REGULATORJEV V LITOSTROJU

»Sodobna elektronika '82«

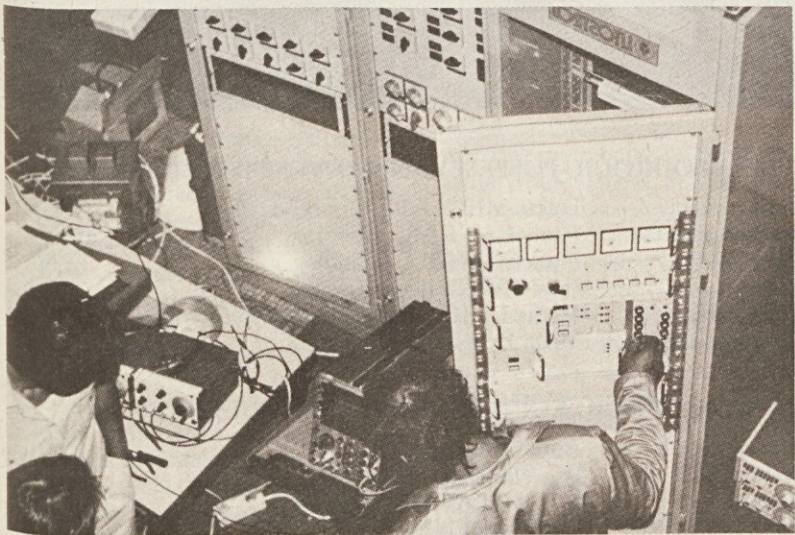
Mnogi Litostrojčani, ki so obiskali letošnji sejem »Sodobna elektronika '82«, so s presenečenjem ugotovili, da se je na sejmu predstavil tudi LITOSTROJ z dvema svojima izdelkoma, ki jih je samostojno razvil in izdelal. To sta elektronski regulator ATE 10, namenjen za kompleksno regulacijo vseh vrst vodnih turbin, in elektronski regulator MER, namenjen predvsem za regulacijo manjših in majhnih vodnih turbin.

Kratek čas, ki je bil potreben za uspešen razvoj teh dveh izdelkov s področja elektronike, potrjuje pravilnost odločitve nekaterih delavcev Litostroja, da se samostojno spopri- mejo z razvojem elektronskih naprav, ki sodijo v Litostroj obseg nujenja opreme. S tem povečujemo kvaliteto svojih izdelkov, smo manj odvisni od uvoza in izboljšujemo svojo konkurenčnost.

Pozitivni odmevi našega nastopa na sejmu »Sodobna elektronika 82« in izredno zanimanje naših poslovnih partnerjev in naročnikov naše opreme za novo razvita regulatorja izpričujejo pravilnost usmeritve k samostojnemu razvoju elektronskih turbinskih regulatorjev v Litostroju.

Samostojni razvoj in izvedba

Elektronska regulacija vodnih turbin je v razvitem svetu uveljavljena že dalj časa. Večina znanih turbinskih tovarn, kot so Voith, Neyrpic, Char-milles itd., je samostojno razvila lastne elektronske regulatorje. Litostroj je več let uvažal za svoje turbine elektronske regulatorje z zahoda ter s tem drago plačal svojo odvisnost od tujih partnerjev.



Preizkušnje regulatorja ATE-10 v HE Doblar septembra letos

Pri vsakem uvozu ali servisu tujega regulatorja smo v Litostroju ugotavljali, da si vedno bolj želimo lastni regulator. Končno smo leta 1980 oblikovali strokovni team za samostojno proizvodnjo sodobnih elektronskih regulatorjev. Temu razvoju je posebno spodbudo dajala tudi želja naših naročnikov, naj se sami začnejo ukvarjati z elektronskimi regulatorji, predvsem zato, ker so ugotovili, da je edino pravilno, da Litostroj sam nudi celotno opremo, vzdrževanje in servis te opreme. Zato gre zahvala posebej slovenskim naročnikom iz hidroelektrarn Vuhred, Mavčiče in Solkan, ki so nam zaupali izdelavo elektronskih regulatorjev že takrat, ko so bili ti še na papirju. Posebej se želimo zahvaliti tovarišem iz HE Doblar, ki so nam dali na eno-mesečno razpolago agregat »C« za preizkušnje našega novega elektronskega regulatorja ATE-10.

Drugo pomembno dejstvo, ki je privedlo do uspešnega rezultata pri

razvoju regulatorja, je zelo enotna in delovna ekipa strokovnjakov, ki je dejansko skoraj v celoti opravila vsa mogoča dela pri razvoju, nabavi in izdelavi opreme. Posebej moramo pohvaliti »starše« regulatorjev: Petra Laha, dipl. ing. in Dušana Mirjaniča, dipl. ing. ter še tovariše Matijo Trebarja, dipl. ing., Tomaža Ermenca, ing. in Janeza Grčarja.

Z uspešnim prebijanjem ledu se je zaupanje naročnikov v naša nova izdelka MER in ATE-10 tako povečalo, da smo dobili naročilo še za sedem regulatorjev za HE Haditha (ATE-10) ter dve naročili za mali elektronski turbinski regulator (MER) za HE Brod v Tacnu.

Objekti, kjer bodo elektronski regulatorji vgrajeni, se med seboj razlikujejo, zato ima vsak regulator v svoji zgradbi nekaj novega. Zaradi tega je in bo proizvodnja elektronskih regulatorjev individualna, kot je individualna tudi turbinska oprema.

Nam vsem mora biti jasno, da tako, kot so različni objekti, so različni tudi elektronski turbinski regulatorji, zato razvoj ni končan nikoli.

Nekaj strokovnih podrobnosti regulatorja ATE-10

Pri razvoju elektronskega turbinskega regulatorja ATE-10 smo želeli izdelati natančno napravo za upravljanje vodnih turbin, s čim več regulacijskimi funkcijami, ki so jih pri podobnih napravah izvrševali hidravlični elementi.

V regulatorju ATE-10 so vgrajeni moduli, ki predstavljajo novost pri takšnem tipu regulacije. Med te novosti spadajo:

- elektronski pretvorniki,
- enota z ločeno nastavitljivimi PID regulacijskimi parametri in
- univerzalna zanka po moči.

Zaradi takšnega koncepta zgradbe regulatorja bodo pri bodočih elektrarnah odpadli:

- pomožni servomotor,
- aktuator s tuljavico in
- regulacijska povratna zanka po odprtju.

V regulatorju ATE-10 je posvečena

velika pozornost perifernim enotam, kot so:

- avtomatika za zagon in ustavitev agregata,
- modul za nastavitev željene moči agregata,
- modul za natančno merjenje frekvence in
- elementi za ročno upravljanje z agregatom.

Avtomatika za zagon in ustavitev agregata je narejena tako, da je celoten zagon agregata čim hitrejši, pri tem pa vrtljaji turbine ne presežejo 100% nazivnih vrtljajev.

Prevzem željene moči agregata je izveden tako, da je hitrost prevzemanja moči nastavitljiva. Ta histrost je izvedena z elektronskimi vezji, ki omogočajo nastavitev poljubnega časa, ko naj agregat doseže nastavljenno moč. To je pomembno predvsem pri elektrarnah kanalskega tipa, kjer obstaja nevarnost preliivanja vode.

Meritev frekvence pri regulatorju ATE-10 je sedaj prvič narejena z digitalnimi vezji, kontroliranimi s kvarcem. S takšno natančno meritvijo frekvence smo dosegli možnost vzdrževanja frekvence agregata na točno 50 Hz (pri otočnem obratovanju).

Regulator ATE-10 ima dva načina ročnega obratovanja:

- popolnoma ročno brez elektronike — z vrtenjem ročice, ki vpliva direktno na zobati prenos elektromehanskega pretvornika,
- ročno s tipkama »VIŠE« in »NIŽE«, ki vplivata na vrtenje elektromotorja elektromehanskega pretvornika.

Pri razvoju regulatorja ATE-10 smo upoštevali dolgoletne izkušnje na področju turbinske regulacije, zato so pri tem regulatorju odpravljene vse nam znane pomankljivosti dosedaj izdelanih tujih elektronskih regulatorjev. Regulator je zgrajen v sodobni modularni tehniki, ki omogoča preprosto diagnosticiranje napak in vzdrževanje.

Na kratko o regulatorju MER

Regulator za majhne turbine MER je bil razvit kot stranski proizvod pri razvoju velikega regulatorja ATE-10. To je preprostejši elektronski regulator analognega tipa, ki pa še vedno omogoča izredno natančno regulacijo. Vsebuje tudi del start-stop avtomatike. Namenjen je predvsem za manjše elektrarne pretočnega tipa, ki imajo potrebo po nivojski regulaciji. Sposoben je za obratovanje na samostojni mreži (otočno delovanje) in za delovanje pri paralelni priključitvi na omrežje. Z dopolnitvami je sposoben prevzemati tudi naloge kompleksnejše narave.

Vzdrževanje in servis

To, kar naše kupce posebej pritegne k nakupu litostrojskih regulatorjev, je naša kvaliteta in zanesljivost pri dolgoletnem vzdrževanju in servisiranju naših izdelkov. Tudi za naša nova elektronska regulatorja bomo sami skrbeli (za vzdrževanje, obnavljanje in servis).

Glasiilo delavcev Titovih zavodov Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 6000 izvodov. Izdaja ga Odbor za obveščanje pri Konferenci OO sindikata Titovih zavodov Litostroj, ki je hkrati izdajatelj sveta — Uredniški odbor: predsednik dipl. iur. Anton Tomažič in člani: prof. Hrabroslav Premelč, Tone Erman, Franc Kostevc, Marjan Sigulin, Toni Skušek, Srečko Pirc in odgovorni urednik Karel Gornik, urednik Marijana Meglič, tehnični urednik Estera Lampič, lektorica prof. Vesna Tomc. Telefon uredništva 556 021 (n.c.) interna 202, 246 — Tiska Tiskarna Ljubljana. Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72



Litostrojski razstavljeni prostor na sejmu »Sodobna elektronika '82« v Ljubljani. Na levi je regulator ATE-10, v sredini pa je regulator MER (Foto: O. Zagoričnik)

Samostojen razvoj —
temelj uspešnosti

Spodbuda za pisanje tega uvodnika o problematiki razvoja raziskovalne dejavnosti v Litostroju so uspehi, ki smo jih dosegli na popolnoma novem področju naše dejavnosti (lastni razvoj elektronskih turbinskih regulatorjev), po drugi strani pa povečane težave in zožen prostor v razvoju zaradi poostrenih pogojev gospodarjenja v teh stabilizacijskih časih. Ta dejstva poudarjata dve značilnosti, ki nam morata biti vedno pred očmi pri našem delu: ne sme nas biti strah razvijati, česar dosedaj nismo delali in ne smemo pozabiti, da je razvijanje novega najpomembnejši del celotne reprodukcijske verige in pogoj za naš obstoj v prihodnje.

Prizadevanja za bistveno večji izvoz nas izpostavljajo bistveno drugačnim pogojem dela, kot smo jih bili vajeni do sedaj. Spoznati moramo, da nas to sili v bistveno novejši način dela — to je čas popolne racionalizacije in bistveno izostrene potrebe po ustvarjalnem in kar najboljšem delu.

To je za nas dejansko nova doba — doba ko moramo raztrgati bremena dosedanje miselnosti in spoznati, da nam zunanji trg ne bo odprl mesta. To mesto si odpiramo sami in da bi ga odprli še bolj, se moramo potruditi vsi.

Doba popolne racionalizacije zahteva bistveno izpopolnjenost organiziranja in načina dela, uveljavljanje teamskega dela in veliko večjo angažiranost vseh posameznikov. Pomeni tudi popolno uveljavljanje ekonomskih parametrov pri ocenjevanju, kaj delamo in kako delamo. Sedaj se morajo poleg že znanih črnobelih kontrastov delo — nedelo pojavljati tudi novi kontrasti: delo — racionalno delo ter še kontrast kreativna improvizacija — racionalna kreativnost.

Sprememba miselnosti je dolgotrajen proces. Moramo pa ustvarjati pogoje in izvajati postopen prehod k novemu. Spodbujati moramo skupinsko delo s poudarkom, da je to delo vnaprej osmiselno.

Dr. A. Šukarov

Kako naprej?

Razvoj in izdelava novih elektronskih regulatorjev sta potekala brez vlaganj v opremo, kar pa je privedlo do nezaželenih improvizacij. Dokazovanje potrebne kvalitete, ki se zahteva po IEC standardih, diagnosticiranje, umerjanje in vzdrževanje teh visoko preciznih aparatov zahteva tudi nekaj vlaganj v sodobno preizkuševalno in merilno opremo. To je prvo, kar moramo v najkrajšem času razrešiti.

Avtomatizacija ostalih proizvodov Litostroja, kot so na primer polarni žerjavi ali pa preoblikovalna oprema, narekuje nadaljnje korake pri samostojnem oblikovanju in izdelavi elektronske opreme.

Takšna usmerjenost Litostroja bo bistveno povečala našo konkurenčnost na tujih trgih, nas osamosvojila od uvoza ter nam omogočala prilagoditev elektronike karakteristikam naših strojev. To pa je pogoj za hitro povečanje izvoza, kar je trajna težnja Litostroja in pogoj za naš nadaljnji razvoj.

dr. A. Šukarov in
P. Lah, dipl. ing.





Že šestič podeljena priznanja sindikata

V jedilnici tozda Transportna vozila in naprave so se 5. oktobra 1982 zbrali na slovesni podelitvi sindikalnih priznanj predsedniki osnovnih organizacij sindikata, predsedniki delavskih svetov tozdev in delovnih skupnosti, individualni poslovodni organi in seveda dobitniki priznanj.

Priznanja konference sindikata smo tokrat podelili že šestič. Predloge zanje so pripravili izvršni odbori sindikata skupaj s kadrovskimi komisijami pri družbenopolitičnih organizacijah, dokončno pa jih je uskladila kadrovska komisija pri konferenci sindikata oziroma komisija za podeljevanje priznanj sindikata delovne organizacije Litostroj. Priznanja se podeljujejo skladno z določili pravilnika o podelitvi sindikalnih priznanj za naslednja področja:

- delovanje v družbenopolitičnih organizacijah,
- delovanje v samoupravnih organih,
- uveljavljanje družbenoekonomskih načel v poslovanju,
- pospeševanje inventivne dejavnosti,
- delovanje na področju kulture in telesne kulture,
- ostale dejavnosti.

Na slovesni podelitvi priznanj konference sindikata je spregovoril predsednik konference Pavel Stupnikar. Uvodoma je poudaril, da je tridesetletna pot uveljavljanja in razvijanja samoupravljanja za Litostrojčane velika šola. Dejal je, da litostrojski delavci samoupravljanja niso nikdar jemali kot nekaj formalnega, postavljenega od zunaj. Vedno so vzeli to kot temeljno pridobitev naše revolucije in to zlasti takrat, ko so kritično ugotavljali pomanjkljivosti in hkrati iskali boljše oblike samoupravne organiziranosti in odločanja. Nadalje je spregovoril še o delu kot poglavitni vrednoti našega samoupravnega sistema, ki je tudi pogoj za višji življenjski standard.

Prav zato se je treba v vsakem okolju odločno upreti pojmovanju, da se da živeti na žuljih drugih; to miselnost je treba izkoreniniti zlasti sedaj, ko si celotna družba prizadeva za stabilizacijo gospodarstva. Ker pa stabilizacija spremlja tudi visoka inflacija in

MARTIN SENIČAR — PREJEL SREBRNO PLAKETO KONFERENCE SINDIKATA LITOSTROJ

Eden od nagrajencev konference sindikata naše delovne organizacije v letošnjem letu je bil tudi Martin Seničar.

Od kdaj ste zaposleni v Titovih zavodih Litostroj?

V Litostroju sem se zaposlil 2. maja 1947, torej sem letos praznoval 35-letni jubilej. Skoraj vseh 35 let zaposlitve v Litostroju delam v obdelavi oziroma v obratu ozobljenja. Zadnjih dvajset let sem delovodja.

Prejeli ste srebrno plaketo za uspehe pri razvijanju strokovnega in dopolnilnega izobraževanja mladine in odraslih. Kaj vam pomeni to priznanje?

Z mladino zelo rad delam. Prepričan sem, da se prav iz mladega človeka lahko razvije delaven in strokovno usposobljen neposredni proizvajalec. Kadar delam z mladimi, skušam vedno prisluhniti njihovim težavam. Nehote opazujem mlade. Skozi to želim videti, kaj koga še posebno veseli, kaj ga moti itd. Moje izobraževanje ni podobno izobraževanju profesorjev na katerikoli šoli. To izobraževanje mladim in odraslim

hitra rast življenjskih stroškov, so zaradi tega največkrat prizadeti delavci z nižjimi osebnimi dohodki. Prav zato mora sindikat spodbujati in usmerjati delavce pri uveljavljanju njihovih pravic, obveznosti in odgovornosti v upravljanju z družbenimi sredstvi.

Po zaključku slovesnega govora predsednika konference sindikata so bila podeljena priznanja naslednjim našim sodelavcem:

je čisto druge narave. Mi imenujemo izobraževanje tudi to, da delavca — začetnika naučimo v prvi vrsti ravnanja s strojem, ne samo, kako se stroj vrti oziroma kako deluje, temveč človeka poučimo o sposobnostih in nevarnostih stroja.

Stroj je avtomat in to sposoben. Od človeka pa je odvisno delovanje tega avtomata. V strokovno usposabljanje mladine in odraslih je vključena vrsta drugih reči, kot je ravnanje z orodjem, izdelki, medsebojni odnosi itd. Tako izobraževanje, temu bi sicer lahko rekli tudi priučevanje, traja za vse nove sodelavce okoli tri mesece. V teh treh mesecih človek sicer ne obvlada vseh strojnih veščin, osnove pa v tem času vendarle pridobi. Ostalo mu da še nadaljnja praksa.

Priznanje sindikata mi veliko pomeni. To predvsem zato, ker je dokaz, da so moji sodelavci opazili moje napore in moje delo. Najpomembnejše pri tem pa je, da mojega dela niso samo opazili, temveč ga tudi cenijo. Človek s takim priznanjem nehoti dobi še večji polet, hkrati pa tudi veliko moralno priznanje in obvezo za nadaljnje delo.

Čestitkam, ki jih je tovariš Seničar prejel ob podelitvi srebrne plakete konference sindikata Litostroj, se pridružuje tudi uredništvo časopisa.

S. Mrkun



Tone Erman je prejel zlato plaketo sindikata Litostroj za dolgoletno delo na športno rekreativnem področju



Zlato značko sindikata Litostroj je prejel Matija Knific za delo na področju inventivne dejavnosti (Foto: M. Sigulin)



Zlato plaketo sindikata je prejel Darinko Kolbl za uveljavljanje družbenoekonomskih načel v gospodarjenju

Priznanja so prejeli:

I. NA PODROČJU DELOVANJA V DRUŽBENOPOLITIČNIH ORGANIZACIJAH

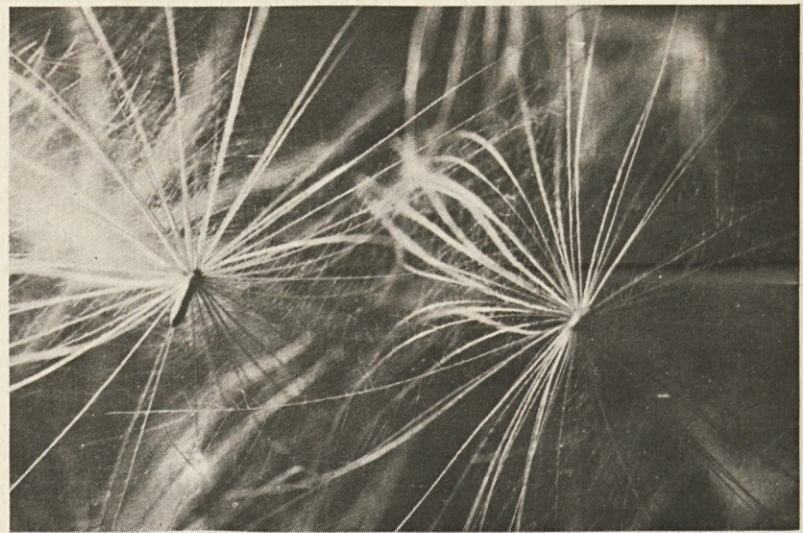
Zlata plaketa	Janez ŽBONTAR - vodja odd. sl. kak.	MONT
Srebrna plaketa	Alojz FABČIČ - analitik I	PROD
Zlata značka	Franjo ŠPEHAR - tehnolog	OB
Zlata značka	Janko SOPOTNIK - ključavničar	PZO
Zlata značka	Zvonka HREN - tajnica	PUM
Pisno priznanje	Marija BELOPAVLOVIČ - tajnica	PZO
Pisno priznanje	Janez RAKEF - prijekant	IRRP
Pisno priznanje	Karolina CIGALE - knjigovodkinja I	ZSE
Pisno priznanje	Rihard LORBEK - programer I	SSP
Pisno priznanje	Alojz MAVEC - delovodja	PTS
Pisno priznanje	Franc LOVŠE - delovodja	OB

II. NA PODROČJU SAMOUPRAVLJANJA

Zlata plaketa	Karel SAJE - VK livar	PUM
Srebrna plaketa	Janko LAPUH - montažni nadzornik	MONT
Zlata značka	Andrej SEKAČ - vodja službe	PPO
Zlata značka	Nikola PONGRAC - tehnolog	OB
Zlata značka	Mila GRUNDNER - kadrovik	SSP
Pisno priznanje	Anton ROBEŽNIK - vodja restavracije	ZSE
Pisno priznanje	Janez GOSTIČ - vodja oddelka	OB
Pisno priznanje	Nenad GAVRIČ - monter	PTS
Pisno priznanje	Nada LAZNIK - analitičarka	PROD

III. NA PODROČJU UVELJAVLJANJA DRUŽBENO EKONOMSKIH NAČEL V POSLOVANJU

Zlata plaketa	Darinko KOLBL - pomočnik gen. dir.	SSP
Srebrna plaketa	Franc GROSMAN - tehnolog	MONT
Zlata značka	Ivan JESENŠEK - tehnolog I	OB
Zlata značka	Stojan ĐORĐEVIČ - vodja službe	PUM
Zlata značka	Štefan ROJINA - vodja oddelka	PROD
Pisno priznanje	Ivan REP - monter I	MONT
Pisno priznanje	Milena BAN - referentka	MONT
Pisno priznanje	Stanislav ZUPAN - pleskar	MONT



IV. NA PODROČJU POSPEŠEVANJA INVENTIVNE DEJAVNOSTI

Zlata plaketa	Dušan MIRJANIČ - vodja oddelka	IRRP
Srebrna plaketa	Franc CANKAR - tehnolog	PUM
Zlata značka	Franc ŠRAMELJ - tehnolog	TVN
Zlata značka	Ivan GANTAR - svetovalec	SSP
Zlata značka	Matija KNIFIC - strojni ključavničar	OB
Pisno priznanje	Milan KONCILJA - strugar	TVN

V. NA PODROČJU KULTURE IN TELESNE KULTURE

Zlata plaketa	Anton ERMAN	
Srebrna plaketa	Ilija STOLIČ - monter I	PPO
Zlata značka	Marija GLAVAČ - referentka	MONT
Zlata značka	Peter POŽENEL - projektant	IRRP
Zlata značka	Alojz JANEŽIČ - delovodja	OB
Pisno priznanje	Anton VOVK - preskuševalec	TVN
Pisno priznanje	Ante BURIČ - delovodja	PUM
Pisno priznanje	Milan DJUMIČ - skoblar - pehalec	OB
Pisno priznanje	Silvo MODRC - konstruktor	IRRP
Pisno priznanje	Marta ZUPANČIČ - tajnica	ZSE

VI. NA PODROČJU OSTALIH DEJAVNOSTI

Zlata plaketa	INDUSTRIJSKO GASILSKO DRUŠTVO LITOSTROJ — za 30-letno požrtvovalnost pri reševanju družbenega premoženja	
Srebrna plaketa	Martin SENIČAR - delovodja (TOZD OB) za delovanje pri razvijanju strokovnega in dopolnilnega izobraževanja mladine in odraslih	
Zlata značka	Anton ORAZEM - vratar (SSP) za reševanje družbenega premoženja	
Zlata značka	Jože LESAR - varilec (TVN) za dolgoletno in uspešno strokovno delo	
Zlata značka	Franc TAVČAR - delovodja (PPO) za aktivno delo na področju družbene samozagrite	
Pisno priznanje	Milan SUBAŠIČ - rezkalec	OB
Pisno priznanje	Muharem PIVAČ - skupinovodja	PUM
Pisno priznanje	Ivan IVANC - embalažer	PROD

Predsednik konference je vsem nagrajencem v svojem imenu in v imenu konference sindikata Litostroj iskreno čestital, čestitkam se pridružujemo tudi mi!

S. Mrkun

Izkušnje usmerjenega izobraževanja

11. oktobra je bil v naši delovni organizaciji na krajšem obisku tovariš France Popit, član predsedstva SR Slovenije.

Na njegovo pobudo smo se pogovarjali o uresničevanju usmerjenega izobraževanja v Litostroju in sploh o kadrovske izobraževalni problematiki. V razgovoru so sodelovali generalni direktor, predsednika delavskega sveta in konference Zveze sindikatov v naši delovni organizaciji ter direktorja TOZD izobraževalni center in kadrovske splošnega sektorja.

Tovariš Popit je želel dobiti čim več informacij predvsem o praktičnih vidikih izvajanja usmerjenega izobraževanja pri nas, o povezovanju izobraževanja in dela ter o samoupravnosti organiziranosti na tem področju.

Tako smo tovariša Popita seznanili najprej z dosedanjim 35-letnim razvojem in vlogo naše šole oz. izobraževalnega centra za razvoj Litostroja. Tesna povezanost s tovarno in v zadnjih letih tudi z drugimi uporabniki je ustvarila že pred reformo številne značilnosti, ki so sedaj pomembne za usmerjeno izobraževanje. To velja za sam izobraževalni proces kot tudi za samoupravne in družbenoekonomske odnose z združenim delom, to je z uporabniki, za katere izobražujemo mladino in odrasle. Že sam sedanji položaj šole, delavnic, domov učencev in izobraževalnega centra sploh kot TOZD Litostroja najbolj ponazarja visoko stopnjo povezave izobraževanja in dela.

Tovarišu Popitu smo nato posredovali podatke in ugotovitve o prvem letu usmerjenega izobraževanja učencev I. letnika naše šole v kovinarski, metalurški in elektrotehniški usmeritvi.

Vpis v I. letnik se je razlikoval od prejšnjih let, saj so se kljub zelo povečanemu številu učencev vpisali učenci iz Ljubljane, njene širše regije in nekaterih drugih krajev Slovenije, le nekaj posameznikov iz drugih republik. Kljub temu, da je bila večina učencev po sestavi še vedno taka kot prejšnja leta (slabši uspeh v osnovni šoli, premajhna motiviranost za izobraževanje) in da smo izvajali mnogo zahtevnejše vzgojnoizobraževalne programe usmerjenega izobraževanja, smo dosegli dober uspeh. Izdelalo je 87% učencev. Novi vzgojnoizobraževalni programi in zakon o usmerjenem izobraževanju so omogočili, da smo med šolskim letom preusmerili 29 učencev v tiste programe, v katerih so imeli več možnosti za uspeh oz. za razvoj svojih sposobnosti. Za druge, neuspešne učence smo organizirali razne oblike vzgojnega dela in pomoči in vključevali starše. Po drugi strani pa je 92 učencev izpolnilo pogoje za nadaljevanje izobraževanja v drugem letniku v smeri strojni, metalurški tehnik in elektrotehnik elektroniki. Uspešno smo skupaj s TOZD Litostroja in drugimi tovarnami izvedli proizvodno delo učencev.

Seveda pa smo tovariša Popita seznanili tudi s težavami in odprtimi vprašanji. Tako sedanji predmetniki otežkočajo preusmerjanje učencev med šolskim letom iz enega v drug program iste usmeritve že po prvem polletju, kaj šele po prvem letu izobraževanja. Učne vsebine so marsikje prezahtevne, premalo opredeljene glede na bistvene, temeljne in druge vsebine. Zlasti v skrajšanem, dveletnem vzgojnoizobraževalnem programu je preveč zahtevnejšega teoretičnega pouka. Odločanje za smer tehnika ne temelji tudi na strokovno teoretičnih in praktičnih znanjih. Počasi se uveljavlja spoznanje, da se učenci ne vpisujejo več v gimnazije, tehniške in poklicne šole, ampak v vzgojnoizobraževalne programe, ki jih enako zahtevne izvajajo te bivše šole. Zato je sestav učencev tako

različen po šolah in so pogoji za izvajanje novih vzgojnoizobraževalnih programov zelo različni. Ob tem smo kritično ocenili pričetek drugega leta usmerjenega izobraževanja, ko splošna gospodarska situacija (pa tudi večkrat slabša organiziranost uporabnikov in izvajalcev v posebnih izobraževalnih skupnostih) otežkoča izpolnjevanje materialnih in kadrovskih pogojev za izvajanje strokovnoteoretičnega in zlasti praktičnega pouka. Čeprav slednje ne velja v taki meri za našo šolo oziroma izobraževalni center, ker smo s pomočjo Litostroja in Iskre že doslej skrbeli za te pogoje, pa smo vendar seznanili tov. Popita z nujnostjo, da se kljub gospodarskim težavam najdejo sredstva za najnujnejše naložbe za usmerjeno izobraževanje, kot je dopolnjevanje učnih sredstev oz. opreme za strokovno teoretični in praktični pouk, pri nas pa še izgradnja telovadnice.

Tovariša Popita smo seznanili s položajem združenega dela, ki bo moralo organizirati usposabljanje absolventov šol, ker bodo prišli iz njih manj usposobljeni za samostojno delo v proizvodnji. Litostroj bo to nalogo lažje izvedel, ker ima svoj izobraževalni center ter izkušnje pri usposabljanju v tovarni in ne le v šolskih delavnicah.

Končno smo tovariša Popita seznanili z izobraževanjem odraslih ob delu v oddelkih šole, tečajih dopolnilnega izobraževanja in usposabljanja ter s samoupravno organiziranostjo v okviru posebne izobraževalne skupnosti za metalurško in kovinsko predelovalno usmeritev. Enota te posebne izobraževalne skupnosti pri našem izobraževalnem centru, ki združuje uporabnike — tovarne, za katere izobražujemo, in izobraževalni center kot izvajalca, omogoča neposredne stike med uporabniki in izvajalci pri urejanju in usklajevanju skupnih konkretnih zadev v zvezi z načrtovanjem in izvajanjem usmerjenega izobraževanja. Manj pa je prisotna v enoti neposredna menjava dela, saj se prispevki OZD za usmerjeno izobraževanje zbirajo v posebni izobraževalni skupnosti na republiški ravni.

V razgovoru smo obravnavali tudi razkorak med načrtovanjem kadrovskih in izobraževalnih potreb v TOZD oz. OZD in štipendiranjem ter načrtovanjem vpisa učencev v posebne izobraževalne skupnosti. TOZD oz. OZD vse preveč ugotavljajo trenutne, kratkoročne potrebe in ne gledajo dolgoročno. V zvezi s tem je generalni direktor Mirko Jančigaj poudaril pomembnost načrtovanja izobraževanja in spreminjanja izobraževalnih programov zaradi tehnoloških sprememb v proizvodnji, kjer se vse bolj uveljavlja zahtevnejša tehnologija in nastaja potreba po novi organizaciji dela. Namesto večine priučenih delavcev so za sodobno proizvodnjo vse bolj potrebni široko strokovno teoretično in praktično dobri izobraženi in usposobljeni ljudje. S tem se v industriji vse bolj briše delitev na neproizvodno in proizvodno delo oz. poklice.

Tovariš France Popit je izrazil zadovoljstvo, ker smo mu dali izčrpne informacije. Poudaril je visoko stopnjo organiziranosti in skrbi za izobraževanje v Litostroju, kar je značilno za ves čas razvoja

tovarne, ki je že ob nastanku ustanovila svojo šolo. Litostroj se je zaradi dolgoletnih izkušenj na izobraževalnem področju uspešno vključil v usmerjeno izobraževanje. Pripombe pa, ki so bile povedane, kažejo, da se bomo še srečevali s težavami in da jih bo potrebno skupaj razreševati v interesu tistih, ki izobraževanje potrebujejo, to je združenega dela. Zato bomo morali poskrbeti, da bi finančno materialne zadeve za ustvarjanje pogojev uresničevanja usmerjenega izobraževanja in za povračilo vzgojnoizobraževalnih storitev izvajalcem, urejevali tudi v neposredni



V pogovoru s tovarišem Francetom Popitom

svobodni menjavi dela — zlasti v enoti posebne izobraževalne skupnosti in ne samo na republiškem nivoju. Pri tem pa se moramo

zavedati, da uresničujemo v usmerjenem izobraževanju tudi širše družbene interese.

H. Premelč

OMEJENE MOŽNOSTI ZA STANOVANJSKO GRADITEV?

Stanovanja

V zadnjem času smo priča usklajevanju planskih dokumentov interesnih skupnosti s področja vseh družbenih dejavnosti, pri čemer je potrebno izhajati iz dejanskih možnosti združenega dela. Ne glede na večkrat izkazano pripravljenost naše družbe, da da potreben poudarek stanovanjski graditvi, pa so na zadnji skupščini samoupravne stanovanjske skupnosti občine Ljubljana-Šiška delegati obravnavali dopolnilo k samoupravnemu sporazumu o temeljih plana s področja stanovanjskega gospodarstva občine in mesta. Glede na omejene možnosti se z dopolnili predvsem zmanjšuje predvideno število stanovanj, ki jih bomo lahko dejansko zgradili v obdobju 1981—1985. Z družbenim planom mesta Ljubljane je bila predvidena izgradnja 14.346 stanovanj, dejansko pa imamo zagotovljeno možnost za izgradnjo vsega 10.215 stanovanj. Tudi v občini Šiška, kjer se od prvotno predvidenih 3.200 stanovanj načrtuje izgradnja le 2.466 stanovanj, je zmanjšanje števila stanovanj precejšnje.

Vsekakor se bodo zaostrene gospodarske razmere in s tem povezane težave na stanovanjskem področju odrazile tudi pri reševanju stanovanjskih problemov v Litostroju. Po oceni rezultatov gospodarjenja v prvem polletju 1982 ugotavljamo, da so temeljne organizacije za stanovanjsko graditev oblikovale povprečno za deset odstotkov manj sredstev, kot so načrtovale, izpad sredstev pa je v nekaterih temeljnih organizacijah še znatno večji (npr. temeljne organizacije za proizvodnjo preoblikovalne opreme, talnih transportnih sredstev in zunanje storitvena enota). Pričakujemo, da se bo do konca leta izpad sredstev še podvojil. Seveda je ob takem gibanju sredstev za stanovanjsko graditev izvedba celotnega programa stanovanjske graditve vprašljiva.

Že z letnim načrtom reševanja stanovanjskih vprašanj so temeljne organizacije rezervirale sredstva v višini 8.335.771 dinarjev za nepredvidene potrebe. Pri dodeljevanju posojil delavcem za vselitev v stanovanja v Dravljah pa smo s pomočjo stanovanjskih komisij in ob polnem razumevanju prizadetih delavcev zmanjšali planirano porabo za 4.472.142 dinarjev. S tem bomo sicer delno omilili izpad stanovanjskih sredstev, vendar pa bo nujno potrebno še pred koncem poslovnega leta ponovno razpravljati o programu stanovanjske graditve ter po potrebi del programa prenesti v naslednje obdobje.

V skladu z dogovorjeno dinamiko porabe stanovanjskih sredstev smo v prvem polletju zagotovili plačilo razlike v ceni za najemna stanovanja ter

sredstva za dodatna posojila delavcem za nakup letos vseljivih stanovanj. V ta namen so temeljne organizacije namenile skupaj 9.352.414 dinarjev. Večji del sredstev so temeljne organizacije s svojimi načrti namenile za nakup 45 stanovanj v Dravljah. Predplačilo za ta stanovanja bi morali skladno z dogovorjeno dinamiko poravnati že v drugem četrtletju, ker pa bomo po sklepu upravnega odbora delovne organizacije o nakupu navedenih stanovanj

ponovno odločali ob podpisu soinvestitorske pogodbe, smo v dogovoru s finančno službo ter ob soglasju finančnega odbora v mesecu juliju izdali sklepe o dodelitvi stanovanjskih posojil prvi skupini delavcev. Vrednost dodeljenih posojil je znašala skupaj 21.540.990 dinarjev, delavci pa so jih že skoraj v celoti izkoristili. V septembru in oktobru smo izdali sklepe o dodelitvi posojil drugi skupini delavcev — skupaj 23.221.720 dinarjev. Pričakujemo, da bo večina delavcev posojilo porabila do konca leta.

Kakor je razvidno, smo program stanovanjske graditve v večji meri že izvedli, čeprav delovno organizacijo ves čas pestijo težave z likvidnostjo. O nakupu dogovorjenega števila najemnih stanovanj pa bomo dokončno sklepali že v tem mesecu, ko pričakujemo podpis soinvestitorskih pogodb. Menim, da ob tem ni odveč pripomba, da je izvedba tega dela programa odvisna predvsem od našega poslovnega rezultata v letošnjem letu.

H. Colja

Obiskali smo LMZ v Leningradu

Delegacija družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov je letos septembra obiskala Leningrajske metalne zavode v Leningradu. Izmenjava obiskov je že 22-letna tradicija.

Preko Beograda smo odpotovali v Moskvo, kjer so nas sprejeli predstavniki LMZ in predstavniki sovjetskih sindikatov strojne industrije ZSSR. Še isti dan nas je sprejel predsednik centralnega komiteja sindikalnih delavcev strojne industrije tovariš Nikolaj ZINOVJEF, s katerim smo imeli krajši razgovor o vlogi in organiziranosti sindikata v ZSSR in pri nas. Seznanili so nas še z dosežki pri izdelavi plinskih turbin in posebej poudarili, da so sposobni tovrstne turbine izdelovati sami.

Po tem razgovoru smo odpotovali v Leningrad. Tu smo si ob ogledu nekaterih znamenitosti tega mesta ogledali tudi proizvodne obrate: pločevinarno, obdelavo in del montaže, v kateri smo videli montaže plinskih turbin. Osnovni proizvodni program omenjene tovarne je proizvodnja plinskih, hidro in parnih turbin.

Pokazali so nam tudi šolski center, v katerem izobražujejo kadre za svoje potrebe.

Na razgovorih, ki smo jih imeli s predstavniki LMZ, smo sprožili pobudo, da pričnemo bolj sodelovati na strokovnem področju. Na osnovi te pobude so nam predlagali, da bi letno po sedem perspektivnih strokovnjakov za 20 dni obiskalo njihovo delovno organizacijo, prav tako pa njihovi našo.

Ves čas našega obiska so nam posvečali veliko pozornost. Izrazili so željo, da bi se naše izmenjave nadaljevale v obojestransko zadovoljstvo, predvsem pa v korist vseh nas.

F. Kostevc



NALOGE ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE ZA NADALJNI Družbenoekonomski razvoj na socialističnih samoupravnih temeljih

10. KONGRES ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

Sklepe in stališča, ki so jih delegati 10. kongresa sprejeli ob zaključku dela na skupnem plenarnem zasedanju, so brez dvoma potrditveni usmeritev, ki jih je v uvodnem govoru podal predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije tovarš Marjan Orožen.

Njegovi poudarki iz uvodnega govora zato jasno opredeljujejo naloge in usmeritve za delo v osnovnih organizacijah, saj le z učinkovitim razreševanjem slabosti na vseh omenjenih področjih življenja in dela lahko odločno zremo v prihodnost s ciljem po nadaljnjem gospodarskem razvoju.

- Bistveno vprašanje naše stabilizacije in proizvodnega odnosa je odločanje delavcev v tozidih o pogojih pridobivanja dohodka, o gospodarstvu z njim v vseh oblikah dohodkovnega povezovanja. To je tudi najpomembnejše politično vprašanje zveze sindikatov.

- V našem razvoju smo šli skozi mnoge težave in iz njih izšli kot zmagovalci, zahvaljujoč visoki stopnji razredne zavesti velike večine delavcev o tem, da smo v sistemu samoupravljanja sami odgovorni za lastno usodo.

- Za naše nadaljnje delo nam niso potrebni novi obsežni dokumenti, saj imamo že dovolj napotil.

- Delavci tistih organizacij, ki so uspešne, ne morejo biti več solidarni in prizanesljivi do tistih, ki so ne-utemeljeno gradili svoj obstoj in razvoj na posojilih brez lastnih sredstev, ki so slabo gospodarili, potem pa svoje obveznosti prevračali na druge in na vso skupnost.

- Krojiti sistem po tistih, ki so podpoprečni, je objektivno reakcionarno dejanje.

- V preteklem pričakovanju metodologije, strokovnih podlag itd. je v mnogih kolektivih zamrla lastna pobuda in aktivnost za razvoj delitve po delu.

- Odnos do delitve oziroma nagrajevanja po delu mora biti v tem štiriletnem obdobju poglavito vprašanje aktivnosti sindikatov.

- Zveza sindikatov ni nikoli bila in ne bo proti realnemu naraščanju osebnih dohodkov. Toda vsako naraščanje je odvisno od delovnega rezultata, od ustvarjenega dohodka, ki ne bo le odraz igre cen in »računovodsko zasluženji«.

- Odnos do zakonitosti, do sprejetih planskih obveznosti, do dogovorov nujno postaja osrednje vprašanje stabilizacije.

- V naši družbi bo toliko svobode in enakopravnosti, kolikor bo odgovornosti.

- Delavec se vključuje v sindikat, da v svojih prizadevanjih ali v obrambi svojih interesov ne bi bil osamljen. Moč delavskega razreda je v njegovi organiziranosti in idejni usmerjenosti.

Na podlagi vseh poudarkov iz uvodnega govora je zato pomembna ugotovitev delegatov na kongresu, da se je Zveza sindikatov Slovenije v obdobju med zadnjima kongresoma utrdila in potrdila kot množična razredna organizacija delavcev. Podlaga njene aktivnosti za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja je bilo uresničevanje ustave, zakona o združenem delu, idejnopolitičnih izhodišč in usmeritev zveze komunistov ter programskih usmeritev, sprejetih na 8. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije, 9. kongresu Zveze sindikatov Slovenije in 3. kongresu samoupravljalcev Jugoslavije. Zato bo glavna naloga in akcija delovanja članstva v boju za uresničitev zgodovinskih nalog in ciljev delavskega razreda usmerjena na naslednja delovna področja.

Sindikat v boju za socialistično samoupravljanje in uresničevanje ciljev gospodarske stabilizacije.

Gospodarska stabilizacija je temeljni interes delavcev, zato morajo postati stabilizacijski ukrepi naš vsakdanji način dela in gospodarjenja, pa tudi temeljna in trajna naloga družbenega razvoja, zgrajenega na političnem sistemu socialističnega samoupravljanja. Delovali bomo tako, da uresničevanje politike gospodarske stabilizacije ne bo slonelo zgolj na urejanju vprašanj na področju gospodarstva in gospodarske politike, temveč tudi na ustvarjanju takih razmer, v katerih bo delavec vse bolj spoznal, da sta ob njegovih odločitvah odvisna njegov položaj v družbi in tudi bodočnost organizacije združenega dela. V njej združuje svoje delo in ustvarja dohodek, iz katerega si skupaj z drugimi delavci zagotavlja vedno večji osebni in družbeni standard ter s tem materialno in socialno varnost.

Sindikat bo deloval tako, da bo uresničevanje politike gospodarske stabilizacije slonelo na temeljnih interesih delavcev kot nosilcev te politike. S svojimi pobudami in akcijami bomo krepili tako vlogo in odgovornost delavcev, da bodo v medsebojnih oblikah združenja in povezovanja celovito odločali o gospodarskem in družbenem razvoju.

V pogojih družbene lastnine mora biti dohodek v rokah združenih delavcev.

Sindikat bo deloval tako, da bo dosledneje uresničeno načelo: v pogojih družbene lastnine sredstev in socialističnega samoupravljanja je celoten proizvod in dohodek v rokah delavcev, ki ga ustvarjajo. S tem bomo zagotavljali, da bodo delavci postali temeljni gospodarski in družbeni subjekt v združenem delu in družbi kot celoti. Tako bo zagotovljen njihov vpliv na ustvarjanje dohodka in njegovo porabo za posamezne namene v temeljni organizaciji in tudi zunaj nje. Le če bodo imeli odločilno vlogo pri ustvarjanju pogojev za pridobivanje in porabo dohodka, bodo delavci lahko prevzemali tudi posledice za svoje odločitve. Sindikat bo s svojim delovanjem pomagal ustvarjati razmere v katerih se bodo delavci uveljavili kot proizvajalci, gospodarji in upravljalci ter odločali o urejanju tokov enostavne in razširjene reprodukcije.

Samoupravno odločanje o cenah mora biti v rokah delavcev

Pri uresničevanju politike cen bomo v sindikatu podpirali oblikovanje cen na samoupravno dogovorjenih osnovah, upoštevaje ekonomske zakonitosti plansko tržnega gospodarstva. Ob tem bomo posebej pozorni do oblikovanja cen tistih proizvodov, ki neposredno in v največji meri vplivajo na življenjski standard delavcev. S spodbujanjem samoupravnega sporazumevanja in

družbenega dogovarjanja o oblikovanju cen bomo prispevali k temu, da bodo cene oblikovane v medsebojni odvisnosti, povezanosti in odgovornosti, kar bo omogočalo monopolno oblikovanje cen in prispevalo k odpravljanju neskladij na tem področju. Zato bomo vztrajali na doslednejšem podružbljanju cen.

Sprotno ocenjevanje rezultatov gospodarjenja

Še naprej bomo sproti obravnavali rezultate gospodarjenja in še posebej zaključne račune. Kongres nalaga osnovnim organizacijam zveze sindikatov, da sodelujejo pri ugotavljanju in primerjanju rezultatov uspešnosti gospodarjenja v delovni organizaciji ter med sorodnimi temeljnimi organizacijami združenega dela.

Zaostri odgovornost za naložbeno politiko

Delovali bomo tako, da se bo na podlagi učinkovitejšega gospodarjenja, produktivnega dela in smotne porabe ustvarjenega dohodka krepila akumulativna in produktivna sposobnost gospodarstva kot osnova z investicijsko porabo. Zahtevali bomo, da bodo predlagatelji odgovorni za strokovne utemeljitve naložb. Vztrajali bomo pri stališču, da so za vse poslovne odločitve in vlaganja v razširjeno reprodukcijo odgovorni in trpijo posledice tudi delavci in njihovi samoupravni organi.

Vključevanje v mednarodno delitev dela

Vključevanje v mednarodno menjavo dela ni nujno le zaradi vzdrževanja likvidnosti v plačilih s tujino, ampak je to temeljni pogoj za uresničevanje gospodarske stabilizacije.

Že pri načrtovanju ekonomskih odnosov s tujino je treba v organizacijah združenega dela nameniti pozornost izvozu na konvertibilno področje. Pri usklajevanju in uresničevanju plana bomo zahtevali, da se povečuje delež proizvodnje, usmerjene v izvoz.

Delitev po delu in rezultatih dela
Sindikat se bo zavzemal, da bodo sredstva za osebne dohodke v okviru

normalne rasti dohodka. Njihova rast je odvisna od tega, kolikor so delavci sami prispevali k večjemu dohodku z višjo produktivnostjo, z boljšo organizacijo dela, z zniževanjem stroškov in drugimi kvalitetnimi dejavniki gospodarjenja ter ustreznejšim urejanjem družbenoekonomskih odnosov med posameznimi tozidi. V sindikatu sodimo, da je naš pomemben prispevek k uveljavljanju socialističnega samoupravljanja in doseganja ciljev ekonomske stabilizacije v doslednejšem uresničevanju načela delitve po delu in rezultatih dela.

Z boljšim delom do večje materialne in socialne varnosti delavcev

Krepitev vloge in odgovornosti delavcev pri odločanju o pogojih in rezultatih dela je hkrati krepitev njihove materialne in socialne varnosti. Pri zagotavljanju materialne in socialne varnosti delavca in njegove družine, zlasti delavcev z nizkimi osebnimi dohodki, bomo vztrajali, da se poleg sistema delitve osebnih dohodkov uveljavlja tudi solidarnost iz sredstev skupne porabe v temeljni, delovni in sestavljeni organizaciji združenega dela v okviru celovitega sistema socialne politike.

Priredil M. S.

PREDSTAVLJAMO VAM LITOSTROJSKE DELEGATE NA 10. KONGRESU ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

Kongres ob pravem času

Pred pričetkom dela 10. kongresa Zveze sindikatov Slovenije smo naše delegate tovarša Pavla STUPNIKARJA in tovarša Srečka PIRCA povprašali, kaj pričakujeta od kongresa in na katerih področjih se bosta s poročili vključila v razpravo, da bosta čimbolj tvorno prispevala stališča k zaključkom sprejetim na kongresu.



Odgovore bi lahko strnili v celoto, saj je bilo njuno razmišljanje skoraj na vseh ključnih področjih sindikalnega življenja in dela enako. Posebej sta poudarila predvsem to, da se moramo na 10. kongresu Zveze sindikatov Slovenije dogovoriti za dosledno izvajanje kongresnih dogovorov, saj vemo, da samo s sprejemanjem dobrih gradiv in sklepov še ne moremo spremeniti razmer, za to je potrebna akcija. Prav pri akcijah pa smo neodločni in neučinkoviti, kar zmanjšuje ugled sindikata med članstvom, obenem pa omogoča nasprotnim silam našega sistema, da nas zaradi takega stanja kritizirajo. Neučinkoviti smo tudi zato, ker v primeru, da so nam stvari ne odvijajo tako, kot se dogovorimo, ne iščemo odgovornosti za neizvajanje dogovorjenih akcij. Zato mora sindikalni kongres opredeliti vse akcije za premagovanje sedanjih gospodarskih težav.

Le z večjim redom in disciplino se bomo lahko rešili, kajti nemogoče je, da se stalno spreminjanje pogoji gospodarjenja. Spreminjanje deviznega režima, zahteva po devizni soudeležbi ter izsiljevanju na področju reprodukcijekega materiala in surovin, vse to se negativno izraža v gospodarski rasti in proizvodnji. S tako malo deviz, kot v tem trenutku razpolaga gospodarstvo, je nemogoče racionalno gospodariti. Zato se nam lahko zgodi, da bomo ustvarili še manj, če ne bomo pravočasno pravilno razrešili problema uporabe deviz in če ne bomo več sredstev namenili za ustvarjanje nove vrednosti v proizvodnji. Delovne organizacije bodo sicer prepuščene premagovanju težav brez dolgoročne strategije. Zato bi moralo biti na tem področju več prizadevanja posameznikov, predvsem tistih, ki so odgovorni za razreševanje položaja. Ni namreč vseeno, kdo je najemal kredite in kdo jih bo sedaj vračal! Prav zaradi predhodnih odločitev smo danes v položaju, ko moramo nekateri reševati svoje težave, ki so posledica dodatnih ukrepov na posameznih področjih, obenem pa prispevati še del za vračanje skupnih obveznosti. Pa tudi to breme ni naloženo vsem v enaki meri. Vsekakor drži ugotovitev, da če bi nekateri tako dosledno stali za odločitvami in zahtevali uresničitve v praksi, kot to počno nekateri v zvezi z velikimi športnimi prireditvami, najbrž ne bi bilo takih problemov, kot so, pa tudi gospodarske organizacije bi lažje premagovale nastale težave in se vključevale v mednarodne gospodarske menjave.

Pričakujem, da bodo naloge in akcije zapisane konkretno in predvsem realno, da jih bomo lahko uresničili. Le na tak način bomo dosledno izpostavili tudi odgovornost posameznikov ali skupin. Naša



prizadevanja v pripravi na kongres so bila zato usmerjena k pripravi sporočila za kongres, ki bo konkretno opredeljeval akcije in naloge v nadaljnjem obdobju. Zato smo tudi zbrali tista tematska poglavja, ki jih poskušamo obvladati, da bomo z našimi stališči na kongresu čimbolj konkretni in akcijski.

Usmeritve in dogovori na kongresu bi morali zato natančno opredeliti in dati odgovor gospodarjenju, kako naj od formalnega reševanja gospodarskih težav preide na dejansko reševanje. Opredeliti moramo, kako uresničiti in dosledno izpeljati delitev po delu in rezultatih dela, kako uskladiti delovanje celovitega političnega sistema in odnose v njem, opredeliti dejansko odgovornost in posamezne nosilce nalog.

M. S.

Od dobrih sindikalnih aktivistov je v veliki meri odvisna razredna usmerjenost in učinkovitost Zveze sindikatov.

NAGRAJEVANJE PROIZVODNEGA DELA IN DELA V TEŽKIH DELOVNIH POGOJIH

Delo - dohodek kaj pa zdravje?

V okviru priprav na 10. kongres Zveze sindikatov Slovenije je potekala na občinski ravni vrsta tematskih konferenc. Konferenca OOS Litostroj je bila nosilec razprave na temo »Nagrajevanje proizvodnega dela in dela v težkih delovnih pogojih«. Tematska konferenca s to vsebino je bila 30. septembra 1982 v Litostroju, na njej pa so poleg predstavnikov naše delovne organizacije in skupščine občine Ljubljana-Šiška sodelovali tudi predstavniki iz nekaterih drugih organizacij v naši občini. Udeleženske tematske konference so namreč bile naslednje organizacije združenega dela: Litostroj, Avtomontaža, Donit, Agrostroj, Lek, Dekorativna, Iskra IEZE, Iskra Avtomatika, Unitas in Gorenje Tiki.

Na osnovi predhodno pripravljene gradiva in razprave na sami konferenci so se izoblikovali zaključki, o katerih bo poročal na 10. kongresu Zveze sindikatov Slovenije delegat iz naše delovne organizacije. Povzetki teh zaključkov so naslednji:

Med temeljne dejavnike, ki pogosto tako imenovani beg iz proizvodnje in poklicno usmerjanje v neproizvodne poklice spada tudi neustrezno vrednotenje proizvodnega dela in še posebej dela v težkih pogojih dela in delovnega okolja, obenem pa so na način dela v neposredni proizvodnji vezani tudi nekateri posebni pogoji dela. To dejstvo narekuje zahtevo po odpravljanju teh dejavnikov oziroma po njihovem ustreznem stimuliranju. V razpravi je bilo poudarjeno, da je proces uveljavljanja novih družbenoekonomskih odnosov sprožil dokaj intenziven proces sprememb tudi na področju nagrajevanja proizvodnega dela, saj so bili v zadnjih letih marsikje že storjeni pomembni premiki na tem področju. Vendar pa ta proces ne poteka enakomerno v vseh delovnih okoljih, saj so bili ugotovljeni večji uspehi v težki industriji s izrazitejšimi težkimi pogoji dela.

V razpravi se je prav tako izoblikovalo stališče, da je potrebno opozoriti na pojave enostranskega povečevanja osebnih dohodkov delavcev v neposredni proizvodnji ali vseh delavcev v OZD v obliki dviga OD za vse delavce v enaki višini, kar je še posebno v zadnjem času pogosta oblika reševanja problemov s področja delitve OD. Udeleženci so menili, da kljub pospešeni rasti življenjskih stroškov sprejemanje takih nesistemskih ukrepov ni dopustno, saj z njimi ne stimuliramo delavcev k povečanju produktivnosti dela. V pogojih stabilizacije je na področju delitve OD edina možnost nagrajevanje po rezultatih dela in vrednotenje na podlagi realne analize dela.

Da bi se sindikat lahko ustrezno vključeval in pomagal pri naporih za uresničitev delitve po delu, predvsem tam, kjer je to področje najmanj urejeno, mora celovito in dejansko poznati problematiko nagrajevanja.

Zato bi morali sindikati na republiškem in občinskem nivoju posvečati več pozornosti proučevanju dejanskih razmer v organizacijah združenega dela na področju delitve, saj ustrezno oblikovani samoupravni akti še ne zagotavljajo uspešnega izvajanja določil v praksi.

V nekaterih delovnih okoljih, predvsem tam, kjer so prisotni težki delovni pogoji, prihaja do predčasne izčrpanosti delavcev, ki se zato invalidsko upokojujejo oziroma preazporejajo na lažja dela in naloge. Zveza sindikatov bi morala še posebej posvetiti pozornost pojavom, ko se dopušča, da delavci v težkih delovnih pogojih delajo preko maksimalno možnih obremenitev organizma. Dogaja se, da delavci zaradi možnosti višjega zaslužka pospešeno trošijo svoje življenjske sile. Predčasno iztrošenje pa pomeni tako za družbo kot za prizadetega delavca veliko in nepopravljivo škodo.

Prav gotovo pa predstavlja kompleksno rešitev dejavnikov iz naslova težkih pogojev dela in delovnega



Tematska konferenca o nagrajevanju proizvodnega dela (Foto: K. G.)

okolja težko rešljivo problematiko, kar velja še posebej za tiste primere, ko materialna stimulacija ne more in ne sme predstavljati edino nadomestilo za hude tovrstne obremenitve pri delu, ki škodljivo vplivajo na zdravstveno stanje delavcev. V razpravi je bilo zato večkrat poudarjeno stališče, daje potrebno v prvi vrsti

dati poudarek saniranju oziroma odpravljanju težkih pogojev dela. V praksi se sicer pri tem pojavljajo tako ekonomski, kot tudi tehnološki problemi pri usmerjanju nove tehnologije v zdravju manj škodljiva in lažja dela, vendar pa to ne sme zavreti procesa humanizacije dela.

B. Zupančič

XI. kongres ZSMS

XI. kongres ZSMS bo od 22. do 24. oktobra v Novem mestu. Na kongresu bo sodelovalo po pet delegatov iz vseh občinskih konferenc ZSMS. Mladi iz vse Slovenije bodo pregledali svojo aktivnost in delovanje med X. in XI. kongresom. V vmesnem obdobju je prišlo do zaostritve odnosov v svetu, tako da so ti odnosi pogojevali nastanek politične in gospodarske krize. Gospodarska kriza v svetu je vplivala na nastanek krize gospodarjenja tudi v Jugoslaviji in Sloveniji.

Zaradi teh odnosov se bo mladinska organizacija soočala z različnimi težavami. Ena od težav je poslabšanje družbenoekonomskega položaja mladih. Tudi na drugih področjih družbenega življenja mladi niso dovolj uveljavljali svoje vloge. Zaradi tega je potrebno, da kongres opredeli nadaljnjo vlogo in delovanje ZSMS.

Razprava o osnutku programskih usmeritev XI. kongresa ZSMS ter o osnutku statuta ZSMS se je začela že v aprilu.

Potekala je po OO ZSMS ter v drugih družbenopolitičnih organizacijah. Na osnutke kongresnih dokumentov je bilo veliko pripomb, ki so jih izrekle osnovne organizacije pa tudi druge družbenopolitične organizacije. Dokumenti niso bili razumljivi za vse, tako da ni bilo vsem jasno, kakšne so opredelitve samega XI. kongresa ZSMS. Mladinska organizacija Litostroj oziroma osnovne organizacije so se vključile v razpravo o kongresnih dokumentih. Svoje mnenje, pripombe in predloge smo posredovali OK ZSMS Ljubljana-Šiška. Sodelovali smo tudi na javnih razpravah na občinski konferenci,

tako da smo bili litostrojski mladinci aktivno vključeni v predkongresno razpravo.

Na mladinski poletni politični šoli v Mariboru so dokumente XI. kongresa ZSMS obravnavali delegati za ta kongres ter ostali člani občinskih mestnih in republiških konferenc ZSMS. Izvršene so bile pripombe in predlogi, ki so bili izoblikovani v razpravi po OO ZSMS. Kongresni dokumenti so bili predelani, upoštevane so bile pripombe in predlogi, tako da smo dobili novi predlog kongresnih dokumentov. Predlog programskih usmeritev in predlog statuta ZSMS sta ponovno v obravnavi po OO ZSMS. Ta razprava bo potekala do samega kongresa. Resolucija XI. kongresa ZSMS se bo oblikovala na samem kongresu na osnovi delegatske razprave. Glede obravnave predloga kongresnih dokumentov smo se v Litostroju odločili, da obravnavamo prvi del programskih usmeritev, ki govori o družbenoekonomskih odnosih oziroma specifičnem položaju mladih. V zvezi s tem smo izvedli tematsko konferenco z naslovom:

DRUŽBENOEKONOMSKI ODNOSI — SPECIFIČEN POLOŽAJ MLADIH. Tematska konferenca je bila 12. oktobra 1982. Na njej so sodelovali mladi iz vseh OO ZSMS in predstavniki drugih DPO ter samoupravnih organov. Tematske razprave so osnova delegatom, da bi se lažje vključili v samo razpravo na kongresu. Mladi Litostroja veliko pričakujejo od XI. kongresa ZSMS, kajti prepričani smo, da so potrebne nekatere spremembe v delovanju mladinske organizacije od osnovnih organizacij do republiške konference ZSMS. Potrebno je, da se resolucija XI. kongresa ZSMS izvaja v praksi, ne sme ostati le zapisana na papirju. Po kongresu je potrebno začeti pravo akcijo povsod, kjer deluje mladinska organizacija. Potrebno je, da uresničujemo sklepe vseh kongresov ZK, sindikata in ZSMS. Na ta način bomo uveljavili mladinsko organizacijo kot najširšo fronto mladih. Potrebna je

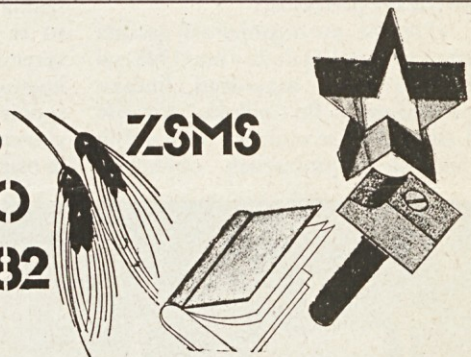
nadaljnja krepitev samoupravljanja in samoupravne socialistične zavesti mladih ljudi.

Nadaljnja borba za realizacijo gospodarstva je ena od poglavitnih

nalog ZSM, ker bomo le tako izboljšali svoj družbenoekonomski položaj in naš položaj nasploh.

D. Jovanović

**11. KONGRES
NOVO MESTO
OKTOBER 1982**



»Od 22. do 24. oktobra bo v Novem mestu 11. kongres Zveze socialistične mladine Slovenije, na katerem bo slovenska mladina pregledala delo svoje organizacije od prejšnjega kongresa pa do danes in si zastavila prednostne naloge, saj se bo morala v sedanjih zaostrenih gospodarskih pa tudi političnih razmerah spoprijeti s težavnimi problemi. Poročilo o delu v zadnjem obdobju je bilo objavljeno v posebni izdaji republiške konference ZSMS, vendar so marsikje menili, da so objavljeni dokumenti preveč načelni, neakcijski in premalo opredeljujejo odgovornost posameznih nosilcev nalog. Enako stališče je izoblikovano tudi v Litostroju. Prav zato je bila pripravljena nova resolucija, ki je bolj konkretna in opredeljuje naloge v prihodnjem obdobju, je povedal v razgovoru delegat mladine Litostroj 11. kongresa ZSM Slovenije tovarš Dušan Jovanović.

V nadaljevanju je tovarš Jovanović poudaril, da je bilo do sedaj delo mladine preveč forumsko in to na vseh nivojih od osnovnih organizacij dalje, zato je potrebno delo odločno spremeniti. Problematiko smo obravnavali premalo konkretno, zato bo potrebno v prihodnjem obdobju posvetiti največ pozornosti prav specifičnim problemom mladih in to na najbolj življenjskih področjih in interesih mladih, kot so stanovanjska problematika, zaposlovanje, nagrajevanje po delu in rezultatih dela itd. «

»Zato se mora mladina v prihodnjem obdobju odločno spopasti s problemom brezposelnosti. V družbenoekonomski krizi se mladi vse težje zaposlujejo, zato bo potrebno odločno voditi politiko na področju zaposlovanja, da bomo lahko zaposlili čim več mladih. V današnjem



času je izredno težko priti do stanovanja, zato se moramo boja za čim bolj racionalno in poceni izgradnjo stanovanj lotiti z organiziranim nastopom mladih. Ta cilj bo najtežje uresničiti, vendar je prav to temelj za krepitev socialnoekonomskega položaja mladih.

Vsekakor pa mislim, da bo boj za stabilizacijo in krepitev družbenoekonomskih odnosov glavna vloga, kajti mladina mora biti odprta do vseh problemov protislovnega družbenega razvoja, posebej tam, kjer se ta razvoj kaže v problemih in v razmerah, v katerih živi mlada generacija. Zato menim, da mora kongres ZSMS odločno opredeliti nadaljnje smeri aktivnosti predvsem na družbenoekonomskem področju, saj dobro vemo, da lahko le reševanje težkega gospodarskega položaja rešuje tudi socialno ekonomski položaj mladih, « je ob koncu poudaril Jovanović.

M. S.

Zakaj tako?

Tako kot vsako leto smo tudi v letošnjem letu odkupili zaključeno predstavo v Slovenskem narodnem gledališču Drama za delavce Litostroja. Predno smo se odločili za predstavo, smo se posvetovali s predstavnikom Drame, ki nam je svetoval komedijo NIKOLAJA OSTROVSKEGA »GOZD«.

Predstava je bila 5. oktobra ob 19.30, v njej pa so nastopali najbolj priznani slovenski igralci, zato lahko rečem, da je bil večer zares enkrat. In zakaj se oglašam?

Vstopnice so bile do zadnje razdeljene (razdelili so jih predsedniki sindikatov po tozdih), obisk pa je bil polovičen. Na drugi strani pa je veliko članov naše DO, ki bi si predstavo radi ogledali, a niso dobili vstopnic.

Predpostavljam, da nekateri vzamejo vstopnice (razlog dajem v premislek), čeprav vnaprej vedo, da predstave ne bodo obiskali.

Predlagam, da za naslednje take prireditve naredimo sezname razdeljenih vstopnic, tako bo tistim, ki na predstavo ne boste prišli, vsaj malo nerodno.

B. Ilič



V počastitev tridesetletnice Industrijskega gasilskega društva Litostroj je bilo v Litostroju sedmo tekmovanje gasilskih ekip ZPS Slovesni mimohod gasilskih deset in bil pred začetkom tekmovanja

Gasilci so praznovali in tekmovali

Sončnega sobotnega popoldneva 18. septembra 1982 so se v Litostroju zbrali gasilci industrijskih gasilskih društev iz vse Slovenije. Skupno z litostrojskimi gasilci so proslavili 30. obletnico ustanovitve IGD Litostroj in izvedli že tradicionalno 7. tekmovanje industrijskih gasilskih društev sozda ZPS. Pokrovitelj tekmovanja je bila konferenca osnovnih organizacij sindikata Litostroj. Letos so sodelovale gasilske desetine iz naslednjih delovnih organizacij: Agrostroja iz Ljubljane, Metalne iz Maribora, Atmosia iz Hoč, Strojne tovarne iz Trbovelj in seveda iz Litostroja.

Povedal je nekaj besed o delu in pomenu tega društva ter segel nekoliko nazaj v preteklost:

»Potrebe po organizirani gasilski enoti so se pokazale že v letu 1948, saj je bilo treba zavarovati ljudsko premoženje. Po odloku tovariša Leskoška so se morale v vseh večjih delovnih organizacijah oblikovati

gasilske službe oziroma požarno

Tekmovalnemu delu srečanja je sledila krajša slovesnost. Vsi prisotni so se po svečanem mimohodu ob spremljavi koračnic, ki so jih igrali litostrojski godbeniki zbrali pred spomenikom samoupravljanja ob glavnem vhodu v Litostroj. Zbranim je najprej spregovoril predsednik in-

dustrijskega gasilskega društva Litostroj tovariš Franc Kolar.

varnostne službe, ki naj bi varovale ljudsko premoženje pred požari in drugimi elementarnimi nesrečami. V Litostroju so najprej določili neke vrste dežurstva, leta 1952 pa so ustanovili prostovoljno gasilsko društvo. Začetek je bil izredno težak, saj ni bilo skoraj nobenih gasilskih sredstev in pripomočkov za gašenje. Tako je imela litostrojska gasilska služba na razpolago samo nekaj metrov gasilskih cevi in 2 ročnika. Istočasno z delovno organizacijo pa se je razvijala tudi naša gasilska služba. Danes imamo v Litostroju dobro organizirano poklicno gasilsko enoto, pa tudi močno prostovoljno gasilsko enoto, ki uspešno deluje že 30 let,« je dejal tovariš Kolar.

Na slovesnosti je spregovoril tudi tovariš Pavel Stupnikar, predsednik konference osnovnih organizacij sindikata Litostroj, ki je bila pokrovitelj tekmovanja. Pozdravil je vse prisotne, vse tekmovalce in posebej čestital Industrijskemu gasilskemu društvu Litostroj ob pomembnem jubileju.

Člani industrijskih gasilskih društev delovnih organizacij sozda ZPS so dopoldne tekmovali v gasilskih disciplinah in pokazali plod večletnega dela in truda, nešteti vaj in osebne zavzetosti. Zato je na tehničnem tekmovanju pomembno predvsem sodelovanje, vendar pa vsi radi pokažemo tudi svoje tekmovalne sposobnosti. Predstavniki ocenjevalne komisije tovariš Julij Černe je razglasil rezultate tekmovanja. Litostrojski smo na tekmovanju sodelovali z dvema moškima in dvema ženskima ekipama, ki so se vse izredno izkazale.

2. moška ekipa je zasedla 1. mesto, 1. moška ekipa pa 2. mesto. Tudi dekleta niso bila od muh, saj je 1. ženska ekipa zasedla 2. mesto, 2. ekipa pa tretje.

Vsem iskreno čestitamo! Zavedamo se, da so za te uspehe naši gasilci morali veliko vaditi, da so žrtvovali veliko truda, prostega časa, saj so vse discipline zahtevale precej znanja.

Po razglasitvi rezultatov je predsednik občinske zveze tovariš Janez Škrbinc podelil gasilska priznanja občine Ljubljana-Siška, predsednik industrijskega gasilskega društva Litostroj tovariš Franc Kolar pa je podelil priznanja zaslužnim članom za dolgoletno sodelovanje.

Spoznali smo, da je gasilska dejavnost v organizacijah združenega dela izredno razgibana, da so društva iz leta v leto boljša! Vsi se zavedamo izredne pomembnosti industrijskih gasilskih društev pri varovanju družbene lastnine, s tem pa posredno tudi za ohranitev naše samoupravne socialistične družbe.

V. Tomc

Oktober - mesec varstva pred požarom

Mesec oktober je posvečen varstvu pred požari. Zato se moramo vsi, še posebej pa vsi delovni ljudje v naši delovni organizaciji, posvetiti požarni varnosti in ukrepom za preprečevanje požarov na delovnih mestih in doma.

Požari povzročijo naši družbi vsako leto ogromno materialno škodo. Uničujejo naravna bogastva, plodove našega dela in v mnogih primerih terjajo tudi človeška življenja. Požari so žal v večini primerov posledica neupoštevanja požarnovarnostnih predpisov, malomarnega ravnanja s stroji in napravami, grelnimi telesi, s snovmi, ki povzročajo požar, kakor tudi pri kajenju in podobnem v delovnem okolju in doma.

Nevarnost pred požarom je vsakdanji pojav, prisotna je povsod, na vseh področjih dela in življenja. Zato je naša skupna naloga in skrb, da brez razmišljanja sodelujemo in se pridružujemo boju proti požarom. To pomeni da bomo uspešni v borbi proti požarom le tedaj, če bo skrbel za varnost pred požarom vsak delavec v delovni organizaciji, ne pa samo dobro organizirana gasilska služba. Preprečevanje požarov in požarna varnost morata postati trajna vrednota vsakega delavca, postati mora del človekove kulture in vsega njegovega ravnanja.

Mesec požarne varnosti naj zato spodbudi vsakega delavca, samoupravne organe, družbenopolitične organizacije in druge, da se bodo za uresničitev postavljenih ciljev vključili v množično akcijo pod geslom »VARSTVO PRED POŽAROM — NAŠA VSAKDANJA SKRB«.

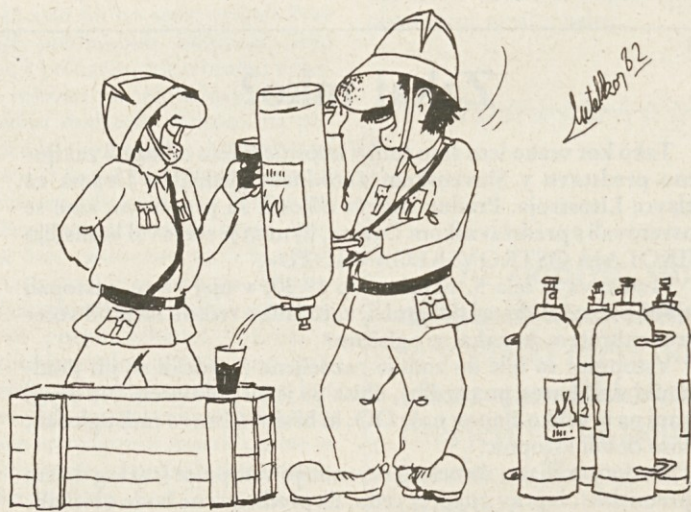
Avgust Burger



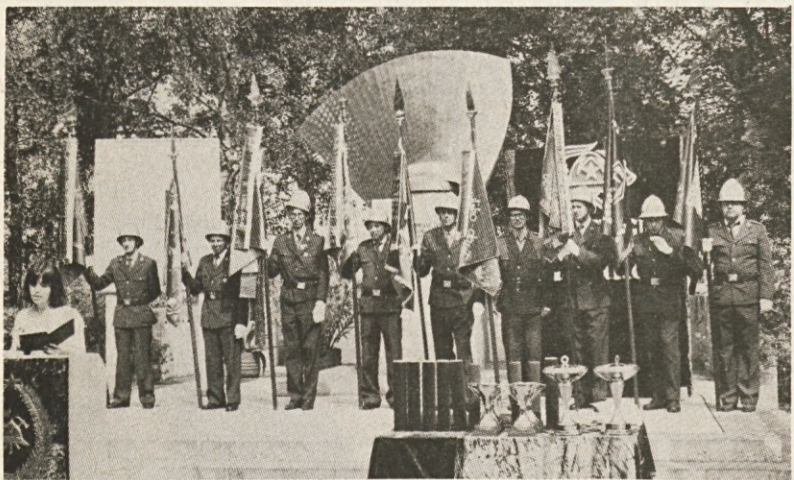
Prva ženska desetina v akciji



Litostrojska moška desetina pri taktični vaji



ZA TRIDESETLETNICO SMO NAROČILI MALO DRUGAČNO POLNJENJE



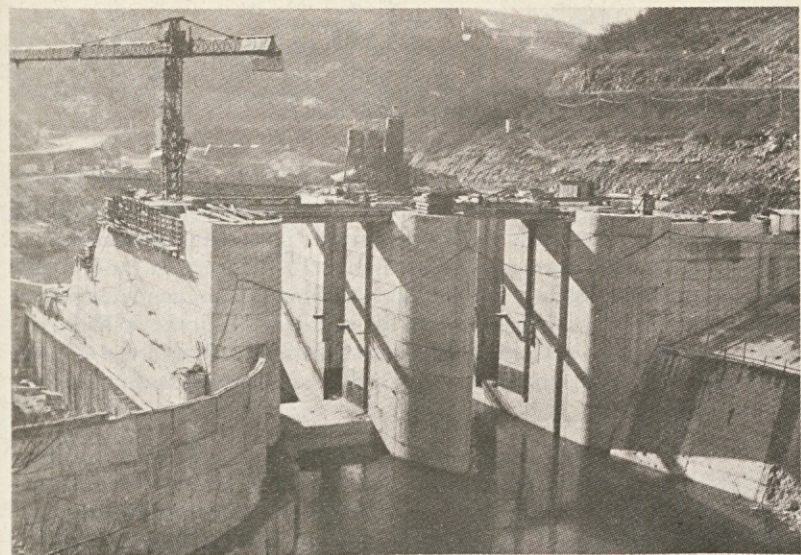
Praporščaki sodelujočih gasilskih društev, ki so se udeležili naše proslave



Zaslužni član Industrijskega gasilskega društva Litostroj prejema zlato priznanje društva za dolgoletno aktivnost



Desetar zmagovalne druge litostrojske desetine prejema pokal za osvojevo prvo mesto (Foto: V. Udovič)



HE Solkan, slovenska »desetnica«

Mirno tečejo reke ...

(naš turbinski komentar)

V času, ki bolj kot žejni v puščavi po vodi kliče po novih virih energije, nas mimo bolj ali manj propagandno obarvanih časopisih in televizijskih poročil o malih elektrarnah zanimajo projekti širših izmer, ki bi dejansko vplivali na reševanje energetske krize. Ob nekaterih časopisnih zapisih iz zadnjega časa se nam je utrnil tale komentar.

OD PROJEKTA DO URESNIČITVE

Dolga je pot od zamisli do idejnega in glavnega projekta za hidroenergetski objekt in dokaj vode se izteče v prazno, preden se na določeni lokaciji pojavijo gradbeniki, elektrikarji, monterji in ostali izvajalci.

Litostroj je vključen skoraj v vse

faze tega nastajanja, od izbire stroja do končne prostorske razmestitve naprav.

Z načrtovanjem objektov se sicer ukvarjajo posebne projektantske organizacije, biroji in podobni. V sedanjih investicijsko sušnih dneh gre mnogo časa za študij raznih in način projektov, ki bodo morda realizirani

še le v prihodnosti. Nasprotno pa obstoje že povsem zreli projekti, razdelani v celoti in pripravljeni, da mrtve črte iz papirnih dokumentov ožive v plesu materiala, obdelovalnih strojev in žuljavih dlani oblikovalcev.

Stopnjo naprej so projekti, ki so na poti k uresničitvi in se z njimi srečujemo pri svojih vsakdanjih skrbih in težavah, v upanju, da jih bomo srečno pripeljali do tiste stopnje, ki bodo z dajanjem energije začeli odsluževati svoj dolg in opravičevati nemajhna vložena sredstva.

NEIZKORIŠČENI VIRI

V zvezi z načrti za prihodnost je bil nedavno v beograjski »POLITIKI« objavljen članek, ki obravnava vodne elektrarne v porečju reke Drine.

Doslej sta na njej zgrajeni le elektrarna Zvornik in Bajina Bašta, medtem ko jih je po članku predvidenih še 10, ki bi dale približno petkrat večjo moč, kot jo dajeta sedanji dve.

V Sloveniji se že leta in leta pogovarjamo o izkoriščanju srednjega in spodnjega toka Save, o cevnihih turbinah na Muri, tudi na Soči bi se dalo zgraditi kaj novega.

Načrti za neizkoriščene vodne vire so podprti z izračuni o prihranku premoga. Tega je z vsako porabljenoto tono manj, medtem ko se vodna energija stalno obnavlja. Cena premoga pa neposredno vpliva tudi na ceno energije, ki jo plačuje potrošnik.

Zaradi zanimivosti prepisimo izračun prihranka, ki bi nastal z izgraditvijo 10 hidroelektrarn v porečju Drine: 16 milijonov ton lignita letno.

Koliko vlakov je to, naj ostane za domačo nalogo, da nas bo (p) ogrevala v dolgih zimskih večerih. Ne čudite se, če boste prišli do rezultata, da bi štiri take vlakovne kompozicije (prihranek 4 let) kot strnjen obroč opasale zemeljski ravniki ...

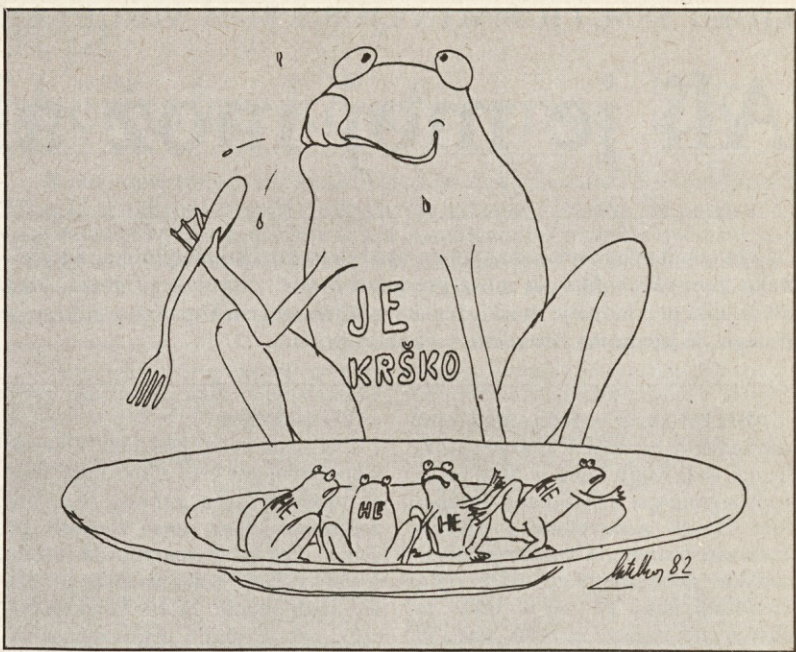
KAJ JE BLIŽJE

Ko govorimo o bolj čvrsti perspektivi, ne moremo mimo HE Mostar, ki naj bi se pridružila letos zgrajenima HE Sokolovac in HE Grabovica na Neretvi. Sem lahko prištejemo prej ali slej še HE Dubravo na Dravi, HE Višegrad na Drini, morda še elektrarno na Vrbasu (Jajce) in nekaj manjših turbinskih strojev, ki pa ne bodo bistveno vplivali na preskrbo z električno energijo.

Skratka — nič kaj posebno ohrabrujočega za našo domačo turbinsko perspektivo, kar pa je razumljivo, če prisluhnemo vedno glasnejšim govoricam o gradnji še ene jedrske elektrarne. Še vedno velja, da velike ribe žro majhne!

»ELEKTRARNE ZAMUJAJO«

Med turbinskimi naročili, ki so nam vsak dan na očeh, moramo obizključni prioriteti opreme za HE Haditha in Swan Lake zapisti še besedo o obeh slovenskih elektrarnah HE Mavčiče in HE Solkan, ki se že od vsega začetka otepata z neverjetnimi finančnimi težavami. Prav zato v času izdelave opreme doživljamo nenavadno spremembo dosedanjih navad. Medtem ko gre pri drugih energetskih objektih praviloma za skrajšanje rokov, je v tem primeru malodane več naporov posvečenih podaljšanju dobavnega roka. Obvsem tem se poznavalcu zdi naslov članka na prvi strani »DELA« z dne 21. avgusta 1982, ki smo ga povzeli za to novico, dokaj dvoumen. Kdo zamuja? Kaj pa če gre za načrtovano



zamudo in — ali mora biti kovačeva kobila res zmeraj bosa?

»ZAKAJ HE ČAKOVEC NE DELA?«

»Zagrebski vestnik« 12. septembra letos prinaša poročilo o montaži cevne turbine na HE Čakovec, ki ji v poskusnem obratovanju ne gre vse po načrtih. Ob polnjenju akumulacijskega jezera je prišlo do dviga talne vode, ki je poplavlila nekaj okoliških vasi, pri samem obratovanju turbine pa nagaja olje.

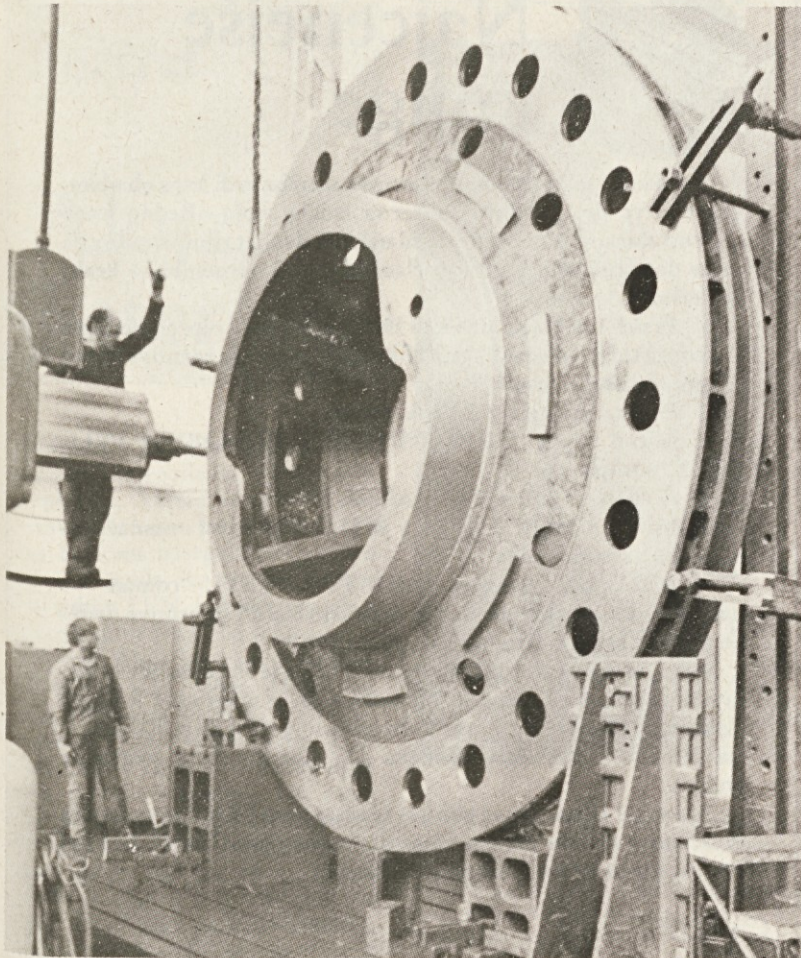
Oprema je izdelana po načrtih francoskega proizvajalca in montaža izvršena po naročilih in nadzorstvu njegovih strokovnjakov. Upamo, da bo okvara kmalu popravljena in bo dan tudi odgovor na vprašanje iz podnaslova.

PRVA RHE Z NAŠIM SODELOVANJEM

V Dalmaciji v okolici Gračca je oživilo gradbišče reverzibilne hidroelektrarne Obrovac, za katero dobavlja del opreme tudi Litostroj. Na terenu je že montiran žerjav in prva spirala. Elektrarna z vgrajeno močjo 310 megavatov bo brez dvoma koristno zapolnila vrzel v dobavi kvalitetnega toka v dnevnih konicah, ponoči pa prečrpavala vodo v višje ležeče akumulacijsko jezero.

Ko beremo poročilo o težavni gradnji v blatu in prahu, ki spremlja delo mehanizacije, z velikim pričakovanjem mislimo na dan, ko bodo napor graditeljev poplačani z novo delovno zmago. Delovnih zmag pa danes krvavo potrebujemo — ne samo posrednih na neznanih gradbiščih, ampak tudi neposrednih doma v tovarni, za strojem, za pisalno mizo.

ETO



Turbinski pokrov za HE Solkan v mehanski obdelavi (Foto: E. L.)

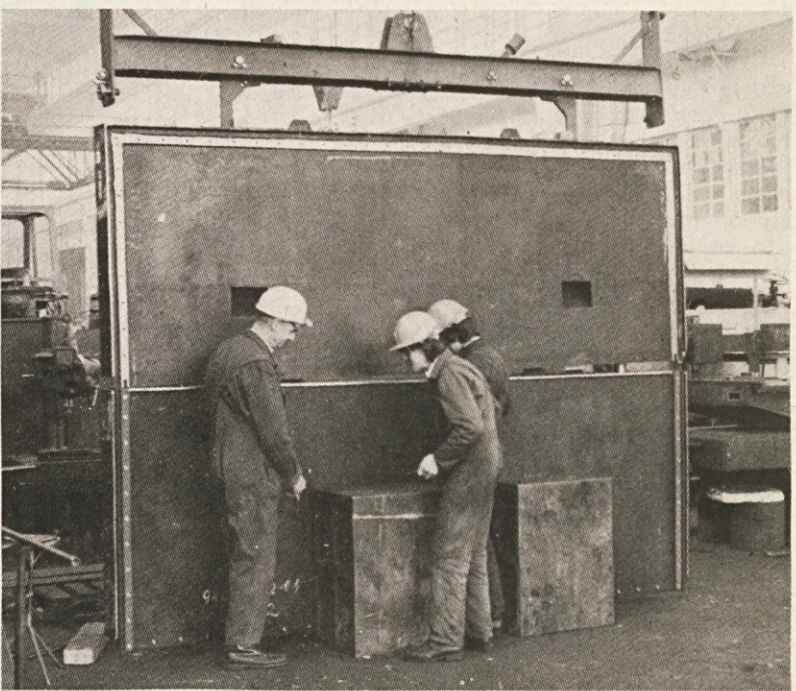
Elektrarne zamujajo

Razpoložljivi denar letos zadošča samo za dograditev jedrske elektrarne in toplarne, upočasniti pa so morali gradnjo obeh vodnih elektrarn

LJUBLJANA, 20. avgusta — Zaradi pomanjkanja denarja na gradbiščih elektrogospodarstva že več let ni takšnega vrveža, kot bi pričakovali. V tem srednjeročnem obdobju manjka za gradnjo elektroenergetskih objektov 2,6 milijarde dinarjev. Razpoložljivi denar zadošča samo za dograditev jedrske elektrarne v Krškem in ljubljanske toplarne. Upočasniti pa je bilo treba zato gradnjo vodnih elektrarn v Solkanu in v Mavčičah, gradnjo elektrarne Ugljevik v BiH, gradnjo enega agregata v elektrarni Kosovo B pa preložiti na prihodnje leto.

V obeh vodilnih elektrarnah, v Solkanu in v Mavčičah, so dela znatno upočasnili, saj jih morajo prilagajati denari.

kujejo, da bo v najkrajšem času tudi to urejeno. S tem si bodo v Toplarni zagotovili pot nar do konca gradnja do decembra trarno z di p



Zapornice za črpalke v Kirkuku (Foto: E. L.)

Prve dobave za Kirkuk

Naročilo ČP Kirkuk obsega 798 ton črpalne opreme v vrednosti 4.255.000 ameriških dolarjev. Pogodba predvideva nekaj dobav že v oktobru letos — rešetke, zapornice in prekritja v skupni teži 58 ton in vrednosti 155.000 dolarjev. Z izrednimi napor in prizadevanji udeležencev v proizvodnem procesu ter članov delovne skupine računamo, da nam bo uspelo prve dobave za Kirkuk dobaviti pravočasno (čeprav nekoliko zmanjšane količine). Velike zamude pri materialu so nam namreč razpoložljivi čas za izdelavo zvarjencev, obdelavo in montažo skrajšale na minimum. Na koncu pa je nastal resnično velik problem pri peskanju in pleskanju, zaradi prostorskih težav in težav zaradi pomanjkanja barv. Delavci smo ob sodelovanju vodje objekta uporabljali najrazličnejše rešitve, samo da bi naročilo odpremili in zanj dobili finančna sredstva. Za temi prvimi dobavami naj bi vsak mesec dokončali kakšno podskupino. Glavne obveznosti nas resnično še čakajo, saj bo dokončanje glavnih črpalk in loput v preostalem času, ki je po pogodbi še na razpolago, rokovno resnično vprašljivo. Čas bo treba namreč skrajno izkoristiti. Cilj je jasen: izvoz je naš izhod, temu cilju je treba podrediti vse naše interese.

Pot do tega pa ni ne lahka niti kratkotrajna.

P. Hajdinjak

LJUBIL SEM, LJUBIM IN LJUBIL BOM VINCE SAMO

Ali je moj mož alkoholik?

Današnji prispevek je namenjen predvsem družini alkoholika, natančneje ženi alkoholika, ki mora prenašati breme zasvojenega moža. Med alkoholiki prevladujejo moški, ženske so kljub vsej enakopravnosti, ki so jo dosegle, le izjemoma zasvojene z alkoholom.

Naša družba je naredila veliko pri odzemanju bremen družinskega življenja, toda kljub temu je družina še vedno osnovna celica naše družbe, kjer človek zadovoljuje predvsem čustvene potrebe. Družina je medsebojno povezana v celoto z vrsto čustvenih vezi, pa naj si bodo ta čustva med možem in ženo, starši in otroki. V družini prihaja do naravne delitve vlog. Vsak član družine zavzame svojo določeno mesto v družini, pri tem se odnosi stalno menjavajo in dopolnjujejo glede na razvoj družine. Le zdrava družina je sposobna zadovoljevati potrebe vsakega posameznika in poleg tega tudi potrebe družine kot celote. Če je kakorkoli bolan en član družine, lahko rečemo, da je cela družina bolna, kar pa še posebno velja za družino alkoholika. Bolezen ne zajame samo alkoholika, ampak celotno družino. Čustveni odnosi v taki družini so vsekakor moteni, saj niti alkoholik niti družina, ki z njim živi, ni več sposobna vzdrževati pristne čustvene vezi. Prav tako naravna delitev vlog ne obstaja več, kajti alkoholik ni več sposoben odigrati vloge moža, kaj šele vloge očeta. Zato mora žena prevzeti vse vaje družine v svoje roke, pa tudi otroci niso več to, ampak morajo prevzeti vlogo odraslega človeka.

Vsaka družina alkoholizem doživlja na svoj način, kljub temu pa le preha preko določenih obdobij, ki so za vse družine približno enaka.

I. obdobje

Družina problem alkoholizma zanika in ga niti noče opaziti. Žena si kljub temu prizadeva, če bi moža odvrnila od pitja, včasih celo popije del pijače namesto moža, da bi mož manj popil. Navidez je zakon še vedno vzoren.

II. obdobje

Družina poskuša problem reševati in ga tudi več ne zanika pred samo seboj, pred okolico pa ga še vedno prikriva oziroma ga želi prikriti, zato se družina osami in zapre. Ne hodijo več skupaj na obiske k znancem, prav tako jih ne vabijo k sebi, ker se bojijo težav z alkoholom. Žena zahteva od alkoholika obljube, da ne bo več pil, alkoholik pa seveda ne bi bil alkoholik, če bi obljube držal in zato prihaja v družini do preprirov. Družina pomoči ne išče. Žena odigra predvsem vlogo mučenice.

III. obdobje

Družina se razkaja. Problem alkoholizma je znan tudi v javnosti, tudi v delovni organizaciji. Žena spozna, da je klonila in da moža ne bo mogla odvrniti od pitja. V tem obdobju se obnaša kot brezvoljna omahljivka. V družini vlada popolna zmeda. Okolica pa alkoholika še vedno nima za bolnika, zato je na delovnem mestu še vedno spoštovan in žena v delovni organizaciji ne dobi potrebne pomoči.

IV. obdobje

Družina se poskuša kljub alkoholizmu urediti. Žena prevzame vaje v družini v svoje roke in skrbi za celotno družino. To je tako imenovano bolno ravnotežje družine.

V. obdobje

Družina beži od problema. Žena z otroki odhaja od moža. Išče pomoč pri raznih ustanovah in se ločuje. Alkoholik poskuša vse, da do ločitve ne bi prišlo, ker se zaveda, da bo z ločitvijo osamljen.

VI. obdobje

Del družine se preuredi v samostojno življenje brez alkoholika: žena se odseli, razveže, zaposli, če ni bila zaposlena, in si uredi življenje po svoje. Ker žena razume, da je bilo možovo stanje bolezensko in jo mučijo hudi občutki krivde lastnega poraza, mu je včasih pripravljena pomagati, če se je ta pripravljen zdraviti.

VII. obdobje

Če je alkoholik pristal na zdravljenje, sledi obnavljanje družine. Seveda to poteka zelo težko, kajti nekdanji alkoholik mora zavzeti svoje naravno mesto v družini in mu morajo drugi priznati vse vloge, ki jih je imel, pa si jih je v boleznih zapravljal.

Navedena obdobja trajajo od pet do dvajset in več let. V povprečju se alkoholik odloči za zdravljenje po desetih letih zakona in prav toliko let potrebuje tudi žena, da se odloči, da mora mož oditi na zdravljenje ali pa se bo razvezala. V teh letih mora žena ob možu alkoholiku marsikaj pretrpeti. Zapiti mož ravna z ženo kot s sužnjem, zato je znani hrvatski psihater prišel do zaključkov, da žena alkoholika živi v razmerah, ki jih lahko primerjamo z življenjem v kon-

Alkoholik je pravi mojster manipuliranja z ženo in otroki. Zavrača resničnost svojega alkoholizma in očitke okolja. Ko alkoholik z zanikanjem ne doseže pravega učinka, poskuša obrazložiti vzroke in okoliščine pijančevanja na način, ki mu je v prid. Tako nekateri povezujejo popivanje s težkim delom, delovnimi pogoji (prah itd.), drugi se spet opravičujejo z boleznijo, ki jo je potrebno zdraviti z alkoholom. Seveda pa alkoholik uspešno išče krivce v drugih osebah. Pripoveduje, da se ne razume z ženo, da ga ne marajo otroci, da ga nihče ne razume in je zato živčen in se pomirja z alkoholom. Drugi spet vrže krivdo na nadrejene v službi, na nerešeno stanovanjsko vprašanje. Vzroke vidijo povsod, samo pri sebi ne.

Ko mož sprevidi, da ga žena resnično želi zapustiti in se ločiti, jo ponovno prosi odpuščanja in obljubi, da se bo poboljšal. Če vse to ne bo zaleгло, bo uporabil specifične alkoholne manipulacije. To so različne grožnje: grozi s samomorom, pravi, da bo vse pobil, da žena ne bo nikoli dobila otrok, uničuje različne predmete v hiši pa tudi fizično obračunava z ženo. Zelo pogosto je pri alkoholikih prisotna bolestna ljubosumnost, ki po navadi nima nikakršnih stvarnih osnov, služi pa kot grožnja oziroma očiitek ženi.

Družina oziroma žena ima pri pripravi alkoholika na zdravljenje najpomembnejšo nalogo, katere na-



Saj bi delal pa mi je zmanjkalo repromateriala

centracijskih taboriščih. Pri vsem tem se upravičeno lahko vprašamo, kaj ženo prisiljuje, da toliko časa vztraja ob možu alkoholiku. Na to vprašanje je težko dati popolnoma točen odgovor, ker so praktično pri vsaki ženi drugačni vzroki, da vztraja v bolnem zakonu. No, kljub temu bi navedli nekatere vzroke, ki preprečujejo odločno ukrepanje žene.

V prvi vrsti je žena kljub zaposlenosti še vedno v določeni meri ekonomsko odvisna od moža, tako da so njene možnosti za odločno ukrepanje omejene. Tu mislimo tudi na stanovanjsko problematiko, saj se žena zaveda, da bo tudi po razvezi svojega nekdanjega moža alkoholika le težko spravila iz stanovanja, pa čeprav je mož brez dela in praktično živi na njen račun.

V mnogih primerih žena ne pozna možnosti zdravljenja oziroma ne pozna načina, kako alkoholika spraviti v tako brezizhoden položaj, da bi se odločil za zdravljenje.

Včasih ovirajo ženo pri njenem odločanju verski in tudi drugi predsodki.

Seveda se mož ločitve oziroma že same misli žene na ločitev brani z različnimi obrambnimi mehanizmi.

LUDVIK RAZMIŠLJA

Z desnico je dajal, z levico je jemal. Bil je levak.

Pravijo, da je zelo razsipen. Čigav denar razmetuje?

Pomagajmo zbirati folklorno gradivo

Z veseljem objavljamo prošnjo za sodelovanje, katero nam je poslal Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) ter pozivamo vse bralce, posebno pa še redne dopisnike, da se odzovejo in s tem pomagajo pri raziskovanju in urejanju naše bogate kulturne dediščine. Naloga pač ni težka! Potreben je le kos papirja, svinčnik in nekaj (dobre) volje. Uredništvo bo vse primerne prispevke, ki jih bo dobilo, objavilo, avtorji pa bodo dobili seveda še honorar. (Poleg tega — in kar je seveda še važnejše — pa se bo morda njihovo ime pojavilo celo v literarni zgodovini!)

V sekciji za ljudsko slovstvo pri Inštitutu za slovensko narodopisje (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti) v Ljubljani je v pripravi zbirka slovenskega slovstvenega folklornega gradiva (bajke, povedke, pravljice, smešnice, uganke, pregovori), pri kateri želimo dati prednost novemu terenskemu gradivu.

Prizadevamo si, da bi bila zbirka kolikor mogoče popolna, zato se z zaupanjem in prepričanjem, da naš klic ne bo zaman, obračamo tudi na cenjene bralce LITOSTROJA z naslednjo prošnjo:

— Prosimo in vabimo vas, da bi bajke, pripovedke, pravljice, smešnice, uganke, pregovore in mogoče še kaj podobnega, kar živi v vašem okolju ali zgolj le še v spominu iz mladih dni, zapisali in poslali na Inštitut za slovensko narodopisje na spodaj navedeni naslov. Veseli bomo, če se bo Arhiv slovenskih ljudskih pripovedi, ugank, pregovorov pri omenjenem Inštitutu obogatil z vašim prispevkom, saj to pomeni kamenček več v mozaiku slovenske kulturne — v tem primeru slovstvene dediščine. Vaše delo bomo ustrezno citirali in na primernem mestu poudarili — kadar bo do predvidene izdaje pač prišlo.

Pri tem je treba opozoriti, da ne pridejo v poštev predpisi ali obnove iz starih zbirk ljudskih pravljic, pripovedk ipd., saj te že imamo na razpolago in jih bomo vsekakor primerno upoštevali.

Druga možnost je ta, da nam sporočite naslove ljudi, za katere veste, da z njimi ljudsko oz. ustno oz. folklorno izročilo še živi. Ob priložnosti bi jih obiskali sami in njihove pripovedi posneli na magnetofonski trak.

V vsakem primeru pa prosimo, da je naveden natančen naslov pripovedovalca, njegovi rojstni podatki in poklic in prav tako naslov in omenjeni podatki zapisovalca ter kraj in datum zapisa oz. pripovedovanja.

Zanesljivo pričakujemo vašo pošto in vas v tem upanju prav lepo pozdravljamo.

Marija Stanonik
Inštitut za slovensko
narodopisje, ZRC SAZU,
61000 Ljubljana
Novi trg 3



Najcenejše knjige

Tako kot vsako leto bo Prešernova družba tudi letos ob obletnici rojstva dr. Franceta Prešerna izdala svojo »Redno letno knjižno zbirko«, ki jo v množični nakladi dvajset tisoč izvodov po zares dostopni ceni prejmejo člani in drugi naročniki — bralci Prešernove družbe:

1. Prešernov koledar za leto 1983 (z barvnimi reprodukcijami odličnega slovenskega slikarja Nikolaja Omerze in raznovrstnimi drugimi zanimivostmi)
2. Polona Škrinjar: PAVLA, povest
3. Miran Ogrin: PO STOPINJAH ALEKSANDRA VELIKEGA, potopis
4. Živojin Gavrilović: IGMANCI, roman
5. Mira Ružić: BITI ALI NE BITI, knjiga proti onesnaževanju in za varstvo okolja
6. Aleksander Cordell: MORTYMERJEVI, roman — nagradna knjiga (brezplačno jo prejmejo člani Prešernove družbe, ki so poravnali članarino do 30. 6. 1982).

Cena vseh šestih, v platno vezanih knjig je 850 dinarjev (z nagradno knjigo) oziroma 700 dinarjev (brez nagradne knjige). Cena vseh šestih knjig v mehki (broširani) vezavi pa je 500 dinarjev (z nagradno knjigo) oziroma 400 dinarjev (brez nagradne knjige).

Vsem, ki »Prešernove zbirke« še niste naročili pri poverjeniku Prešernove družbe ali v knjigarni, priporočamo, da to čimprej storite, lahko tudi s spodnjo naročilnico.

NAROČILNICA

Naročam letno knjižno zbirko Prešernove družbe s Prešernovim koledarjem 1983:

- | | |
|---|---------|
| 1. vezano v platno — z nagradno knjigo | 850 din |
| 2. vezano v platno — brez nagradne knjige | 700 din |
| 3. broširano — z nagradno knjigo | 500 din |
| 4. broširano — brez nagradne knjige | 400 din |

Knjige mi pošljite na naslov:

Naročnino bom poravnal

- a) po povzetju
- b) v zaporednih mesečnih obrokih po najmanj 200 din

Datum:

Podpis:

Naročilnico izpolnite, odrežite in pošljite na naslov: PREŠERNOVA DRUŽBA, LJUBLJANA, Borsetova 27.

Ob zaključku sezone 1982

Za nami je konec skrbi in razmišljanj, kam in kako na letni dopust. Prav te dni ugotavljamo kolikšno število delavcev in njihovih družinskih članov je letovalo v letošnjem letu preko litostrojskega tozda ZSE.

Čeprav smo letos še nekoliko popestrili in povečali našo ponudbo letovanj, pa zagotovo še nismo zadovoljili vsem željam naših sodelavcev.

Mnogo zmogljivosti je bilo v določenih časovnih obdobjih prezasedenih, zato smo morali odbiti več prijavljencev. Vendar pa je bilo to število veliko manjše v primerjavi s prejšnjim letom. Vsi, ki so imeli možnost in željo za spremembo datuma letovanja, so v večini primerov dobili odobreno letovanje naknadno. Tudi mi, zaposleni v oddelku za letovanje smo se trudili, da bi ugodili čim večjemu številu prijavljencev.

Tudi v letošnjem letu je bilo največje zanimanje za prikolice. Imamo jih devetnajst v Vrsarju in Premanturi, kar je za roke od sredine julija do sredine avgusta premalo, za vse ostale pa še preveč. Tu je bilo seveda odbitih največ prijavljencev. Skoraj nič manjše zanimanje pa ni bilo za Malinsko na Krku, kjer je bilo na drugem mestu največ odbitih prijav, pa tudi letujočih. Tu je bila ponudba v letošnjem letu nekoliko večja, saj smo imeli najetih 20 bungalovov z dvema ležiščema, poleg tega pa še sobe v depandansi hotela Slavija, kjer so bile tudi večposteljne sobe in smo lahko ugodili večjemu številu prijaviteljnih.

Mislimo, da letovišče Malinska privlači naše delavce in radi preživijo svoj oddih tu.

Po številu prijav prav nič ne zastaja tudi naša dobra stara Fiesa, saj je bila prav tako zasedena od začetka do konca sezone in je tukaj letovalo največ naših dopustnikov.

V letošnjem letu smo imeli najete tudi zasebne sobe na Murterju pri Ši-beniku in v Kukljici na otoku Ugljanu.

Kraj	člani kolektiva družinski člani	tuji gostje, Čehi šole, upokojenci	Skupaj
FIESA	498	582	1080
MALINSKA	400	—	400
PRIKOLICE	555	—	555
MURTER	103	—	103
KUKLJICA	68	—	68
SORICA	170	483	653
ČSSR	325	226	551
SKUPAJ	2119	1291	3410

Ugotavljamo, da preko našega oddelka iz leta v leto letuje večje število dopustnikov. Želimo, da se tudi v bodoče ta številka ne bi zmanjšala, temveč še povečala.

Upamo pa, da bo tudi finančni rezultat pozitiven, za kar pa nimamo še vseh podatkov.

Letošnja sezona je minila, ostali so nam le spomini na toplo morje in brezskrbne dneve, ki smo jih preživeli.

Tu smo imeli v začetku razporejanj prijav vse postelje zasedene. Ko pa se je bližal čas odhoda na dopust, pa je bilo vedno več odstopanj. Tu je od celote najetih zmogljivosti letovala le polovica dopustnikov. Problem pa je v tem, da smo imeli pogodbe — polno za prazno.

In vse te prazne zmogljivosti je seveda potrebno plačati!

Tudi Soriška planina je pozimi in poleti privabila veliko število dopustnikov, ki so preživeli svoj oddih v zeleni svežini gozdov, travnikov, pozimi pa na idealnih zasneženih terenih.

Za vse tiste, ki pa so želeli spoznati lepo Češko deželo, smo organizirali sedemdnevna letovanja v Blanskem, Brnu, Mozolovu in Karlovih Varih. V letošnjem letu se je število izletnikov še povečalo.

Seja občinske konference ZK

Konec septembra je bila tretja seja občinske konference ZKS Ljubljana-Šiška, ki je celovito ocenila gospodarska gibanja v občini. Še posebej je pregledala, kako se uresničujejo sklepi usmeritve s sej skupščin občine iz letošnjega leta, ki opredeljuje cilje na tem gospodarskem področju za letošnje leto ter težave, ki se pojavljajo pri zagotavljanju normalne proizvodnje v posameznih delovnih organizacijah.

V vsem boju za uresničevanje gospodarske stabilizacije, zlasti za premagovanje izrazito neugodnih gospodarskih gibanj, ohranjanje proizvodnje, za povečevanje izvoza ter za odplačilo tujih dolgov, smo ves čas poudarjali, da morajo biti vanj vključeni delavci, delovni ljudje in občani, organizirani v svojih samoupravnih organizacijah in skupnostih, njihovi samoupravni organi, delegacije ter vse institucije političnega sistema, vključno s izvršnimi in upravnimi organi. Pri tem bi jim morale dajati oporo organizirane socialistične sile, še posebej zveza komunistov. Brez aktivnosti le-teh si dejansko ni mogoče predstavljati učinkovitega reševanja nakopičenih materialnih in družbenih protislovij. Takšna je bila glavna ugotovitev članov občinske konference.

Kongresne usmeritve ter izhodišča dolgoročnega programa stabilizacije so nakazala, na katerih področjih družbene reprodukcije in po kakšni poti naj bi premagali težave, s katerimi se srečujemo. Skoraj v slehernem okolju so zdaj že prisotni napor za premagovanje teh težav, zlasti tistih, ki izvirajo iz tekočih problemov proizvodnje in celotne reprodukcije.

Kljub številnim pozitivnim rezultatom pa nam gospodarska gibanja kažejo, da na številnih področjih ne dosegamo zastavljenih ciljev, zlasti pa, da se družbeno dogovorjene smeri razvoja prepočasi uresničujejo.

Obenem se prepočasi uveljavljajo socialistični samoupravni družbenoekonomski odnosi in celoten sistem socialističnega samoupravljanja ter vsi tisti mehanizmi, ki jih imamo vgrajene v naš sistem za to, da bi delavec razpolagal, upravljal in gospodaril z družbeno lastnino in dohodkom tako, da bi se le-ta uveljavil kot družbena kategorija. To objektivno postavlja vprašanje, ali vsi ti napor

izhajajo iz enakih idejnopoličnih izhodišč, opredeljenih v kongresnih in drugih dokumentih, oziroma ali so naravnani k istim, ne le materialnim, ampak tudi družbenoekonomskim smotrom, in ali prispevajo k celoviti družbeni akciji za odpravljanje vzrokov dolgoročnejših protislovij v našem razvoju.

Vsi dejavniki, ki so zavirali normalno gospodarsko dejavnost v preteklem letu, so s svojimi vplivi v še večji meri prisotni tudi v letošnjem letu. Preskrbljenost s surovinami in reprodukcijskimi materiali se ni izboljšala. Razkorak med cenami surovin in reprodukcijskih materialov na eni strani in cenami končnih izdelkov na drugi je sicer manjši, vendar še vedno obstaja precejšen vpliv zakona o amortizaciji in revalorizaciji osnovnih sredstev na znižanje dohodka ter novi zakon s področja deviznega poslovanja, ki je stalna skrb, kako zagotoviti potrebna devizna sredstva za nujno potrebni uvoz.

Tudi v Litostroju so posamezni organi in organizacije celovito ocenjevale razmere v delovni organizaciji na področju izpolnjevanja plana za letošnje leto, pospeševanja izvoza na konvertibilno področje, priprave plana za 1983 leto ter oskrbe z reprodukcijskimi materiali in surovinami. Ocene so bile konkretne in točno opredeljene z nosilci odgovornosti za izpolnjevanje letošnjega plana, kar je bilo ob določenih pogojih pri zagotavljanju surovin iz uvoza tudi pogoj za dvig vrednosti točke v zadnjih mesecih letošnjega leta. Vsekakor pa ostaja še naprej tudi v Litostroju borba za izpolnitev letošnjega plana in vseh ostalih elementov, ki so potrebni za nemoten začetek izvajanja plana takoj v začetku 1983. leta. Podrobna analiza devetmesečnega gospodarjenja, ki jo pravkar pripravljamo, pa bo nedvomno pokazala, koliko so napovedi v posameznih organih in organizacijah tudi realne in uresničljive.

M. S.

Portret Alojz Juteršek

Na poti v temeljno organizacijo Transportna vozila in naprave sem razmišljala, katera vprašanja naj postavim Alojzu Juteršku, da ga bom bralcem našega časopisa čim bolj predstavila. Ko sva se srečala v sejni sobi v TVN, sem ocenila, da z njim pogovor res ne bo težak.

Tovariš Alojz Juteršek je širokopleč mož. Kljub svojim petinpetdesetim letom je še vedno zelo vitalen. S svojimi rjavozelenimi očmi, ki še sedaj niso zgubile mladostnega leska, nenehno ogleduje svet okoli sebe. Z njegovih lepo oblikovanih ustnic ni težko izvabiti nasmeha, še zlasti ne tedaj, ko ga povpraša človek po čem, kar mu je posebno ljubo. Še posebej pa velja omeniti, da njegovo glavo krasijo gosti svetli lasje, rahlo prepleteni s srebrnimi nitkami.

Lojze, kot ga radi kličejo njegovi sodelavci, se je v naši delovni organizaciji zaposlil leta 1949 kot 20-letni fant. Njegova zaposlitev ni bila prostovoljna, temveč se je moral v Litostroju zaposliti na odločbo ministrstva za industrijo SR Slovenije. Prej je delal kot ključavničar pri zasebniku, kjer se je za ta poklic tudi izučil. Učna doba je tedaj trajala tri leta in pol. Čeprav bi svojo zaposlitev v Litostroju lahko imenoval prisilno, tega ni nikoli tako jemal. Nasprotno, celo zadovoljen je bil, da je prišel v tako veliko tovarno, kot je naša. Polnih triintrideset let je Lojze že Litostrojecan. Skoraj ves ta čas dela v obratih, kjer izdelujemo viličarje. Z viličarji je povezan vse od njihovega rojstva do danes. Sedaj je na delovnem mestu delo-



vodje v temeljni organizaciji Transportna vozila in naprave. Skupina, za katero neposredno odgovarja, šteje 21 zaposlenih. Vsi so tako po delovnih letih kot po letih starosti mlajši od njega. Sicer pa je Lojze med najstarejšimi v svojem tozdu, samo eden od tevenovcev je tri mesece starejši od njega.

Ni težko ugotoviti, da je Alojz Juteršek izredno delaven človek. Pravi, da zelo rad dela, da ga delo razveseljuje, pa naj bo delo v naši tovarni ali pa doma. Pravi, da pa je delati v novi hali viličarjev sploh poseben užitek, saj so delovni pogoji idealni. Nehote se je spomnil prvih let zaposlitve v Litostroju, ko so morali delati v hladnih, neprezračenih in temnih delovnih prostorih, v katerih je bil za nameček še prepih. Lojze meni, da je velika škoda, ker kljub dobrim delovnim pogojem ne znamo organizirati dela tako, da bi nemoteno teklo. To se pozna tudi na rezultatih našega dela. Povrhu slabe notranje organiziranosti pa pesti delavce Litostroja še veliko pomanjkanje reprodukcijskega materiala. Meni, da smo Litostrojecani sposobni narediti mnogo več, ker znamo delati, če hočemo.

Lojze je med svojimi sodelavci zelo priljubljen. Včasih smo mnenja, da šefi ne morejo biti priljubljeni med ljudmi. Pa to ne drži. Res je le eno, da če je šef dober človek, potem ga bodo vsi podrejeni tudi lepo sprejeli in ga imeli za svojega. Prav to pa velja za Lojzeta. K njegovi priljubljenosti gotovo veliko prispeva njegov človeški odnos do slehernega. Prepričan je, da se z lepo besedo da mnogo več doseči, kot pa z uveljavljanjem disciplinskih kazni. Prepričan je v star ljudski pregovor, da lepa beseda lepo mesto najde. Ker je izredno pristopen človek, rad prisluhne težavam drugih in jim skuša po svojih močeh tudi pomagati. Včasih je dovolj le beseda.

Da je Lojze delaven človek, sem že omenila. Ni pa delaven le v službi, temveč tudi doma. Rojen je in živi še sedaj v Dobu pri Domžalah. Stanuje v družinski hiši z ženo, poročenim sinom in hčerko. Poleg tega pa se sliši v njegovi hiši še smeh ali jok treh vnukinj. O vnukinjah sploh rad govori. Pravi, da so mu v pravo veselje. Tudi, če je kdaj slabe volje, to se sicer zgodi poredkoma, ga njegove tri vnukinje takoj pripravijo do smeha. Pravi, da je treba z otroki »znati«, pa je za vse lepo.

Za svojo prizadevnost pri delu je Alojz Juteršek prejel med drugim tudi državno odlikovanje — venec s srebrno zvezdo. To najvišje priznanje mu je bilo podeljeno ob 25. obletnici samoupravljanja v Litostroju za njegovo pionirsko delo. Poleg tega pa je v letu 1981 od skupščine občine Domžale prejel zlato plaketo za njegovo aktivno družbenopolitično delo v tej občini ter zlato plaketo s področja telesne kulture. Ker je Lojze skromen človek, je o prejetih priznanjih povedal zelo malo. Vendar se da iz pripovedovanja o angažiranosti v gasilskem društvu Dob, kjer je blagajnik, in o aktivnosti pri športnem društvu Partizan v Dobu, pri katerem je že dolgo let tajnik, ugotoviti, da je res delaven človek in zaslužen član naše družbe. V mladih letih je bil tudi aktiven športnik. Posebno rad je bral žogo po nogometnem igrišču in podiral keglje. Danes res ni več tako pri močeh, kot je bil včasih, vendar to ga ne odvrne, da se še vedno ne bi redno ukvarjal z rekreacijo.

Pa š z nečim se Lojze ukvarja. Igralec je. Prav neverjetno, ali ne? Pa vendar je res! Od mladih let naprej amatersko sodeluje pri igralski skupini Jože Virag iz Doba pri Domžalah. Ni še dolgo od tega, ko je igral Minjarca v dramski igri Mateja Bora Raztrganci. Sicer pa je bil večinoma,

nosilec glavnih vlog v igrah, ki jih je ta igralska skupina uprizarjala tudi po drugih slovenskih krajih. Pravi, da so zlasti domačini bili nad to skupino vedno navdušeni. Njihove predstave so bile lepo obiskane, skoraj nikoli ni bilo praznih mest v dvorani. Kljub temu, da so to igralci — amaterji, so bili v svojih igralskih vlogah tako prepričljivi, da so občinstvo spravili bodisi v smeh ali jok, odvisno od vsebine predstave. O svoji igralski skupini je govoril z velikim navdušenjem. S skupino se počuti močno povezanega, pa saj ni čudno, ko je eden od pobudnikov za ustanovitev igralskega društva. Veliko prostega časa je že porabil za učenje glavnih vlog, za učenje drugih. Poleg tega pa poprime tudi za delo, kadar je potrebno napraviti bodisi kulise ali kaj drugega.

Poleg tega je veliko ur pustil tudi od izkopavanju prostora, na katerem naj bi stalo letno gledališče. Bil je pobudnik, da ima Dob svoje letno gledališče in je to svojo pobudo sprejel vse do cilja s pomočjo številnih sosaščanov. Delni tudi po njegovi zaslugi ima Dob danes takšno letno gledališče, kakršnega nimajo niti večja mesta. Pa še nekaj je pri tem pomembno. To gledališče je bilo narejeno brez večje tuje pomoči. Ker je Lojze vesele narave, je skoraj razumljivo, da tudi rad zapoje.

Ko mi je začel pripovedovati, da je tudi strasten planinec, oziroma da zelo rad hodi po naših hribih, sem ga nehotе vprašala, kje najde čas za vse te aktivnosti. Pa je dejal, da če človek hoče, ga vedno najde. Bo že držalo. Poleg tega pa se z ženo ali otroki tudi rad odpravi na izlete po domovini in tujini. Kot delavec Litostroja je bil po terenih domala po celi Jugoslaviji in je imel ob tem priliko spoznati številne jugoslovanske kraje.

V letošnjem letu je bil preko Litostroja tudi na Češkem. Videl je veliko zanimivega in lepega. Lojze ne hodi zato na izlete, da bo po tujih krajih in mestih nakupoval. Njemu je pomembno, da nekaj vidi, doživi. Izredno ceni kulturne vrednote. Še zlasti pa se zanima za zgodovino. O zgodovini naših krajev, pa tudi o tujih, ve veliko. Sicer pa to ni nič nenavadnega, ker zelo rad prebira zgodovinske knjige, pa tudi po drugih rad poseže.

Lojzetu manjka samo še nekaj let do upokojitve. Pravi da bo rad odšel, pa ne zato, ker se je naveličal hoditi v službo, temveč zato, da bo imel več časa za vse, kar ga veseli. Pa to, kar sem že omenila, še

ni vse. Ker sin gradi hišo, mu pri gradnji seveda pomaga, rad priskoči na pomoč tudi v sinovi mehanični delavnici. Ker pa se rad vrača k naravi, pridno neguje tudi svoj vrt, na katerem zraste vsa zelenjava, pa še rože, ki jih ima rad. S čim se sploh ta naš Lojze ne ukvarja!

Človek se nehotе vpraša, če ni prav njegova dinamčnost prispevala k njegovemu še dokaj dobremu zdravju. Potožil je le nad »strojem«, tako imenuje svoje srce, ki mu zaradi lažjega infarkta, ki ga je imel pred leti, včasih malo ponagaja. Pri svojih petinpetdesetih letih skoraj ne pozna bolniške. Vendar pa to ne pomeni, da ni imel gripe ali angine, še zlasti v letih 1954 in 1960, ko se je na delo vozil s kolesom v Ljubljano v lepem in slabem vremenu.

O Alojzu Juteršku v tem sestavku ni povedano vse. Veliko bi se dalo o njem še napisati. Še enkrat naj poudarim njegovo skromnost, zaradi katere sem mu morala postaviti veliko več vprašanj, kot komu drugemu, ki o svojih uspehih govori brez zadržkov. Nazadnje sem ga povprašala še po njegovih željah. Dejal je, da si za sebe in svojo družino najbolj želi zdravja. Poleg tega pa bi rad doživel boljšo organizacijo dela v našem kolektivu, ki bi prispevala tudi k večji produktivnosti. Pa tudi delovna disciplina se mu ne zdi ravno pohvalna.

Tudi mi mu želimo veliko zdravja in osebnega zadovoljstva. Pa še nekaj naj mu povemo. Veseli smo, ker je Litostrojecan, ker ima Litostroj rad, in ker smo ga spoznali tudi mi.

S. Mrkun



Litostrojčani spet prvi

Sredi novogoriške doline so se v sončnih dneh 17. in 18. septembra letošnjega leta odvijale 8. letne športne igre Združenih proizvajalcev strojne opreme oziroma športne igre ZPS, kot jih sami imenujemo.

Organizator in pokrovitelj letošnjih športnih iger je bila delovna organizacija Gostol iz Nove Gorice.

Uradni del otvoritve 8. letnih športnih iger je bil v soboto, 18. septembra, čeravno so se tekmovalci v nekaterih športnih panogah pomerili že dan poprej. V sončnem sobotnem jutru je športnike v novogoriškem športnem parku pozdravil predsednik organizacijskega odbora letošnjih letnih športnih iger in s tem hkrati naznanil tudi slovesen pričetek tekmovanj. Vse prisotne je pozdravil tudi generalni direktor delovne organizacije Gostol in izrazil zadovoljstvo, da se igre odvijajo pod njihovim vodstvom, športnikom pa je zaželel mnogo športne sreče.

Po končanem mimohodu vseh športnih ekip po športnem parku je bila ob spremljavi godbe, ki je zaigrala himno kovinarjev, prvič v zgodovini športnih iger ZPS dvignjena zastava ZPS. Zastavo je nosil nekdanji državni prvak v dviganju uteži Dušan Bendelja, delavec Gostola, in dve kegljačici ekipe Gostol.

8. letne športne igre krasi še ena novost, in sicer prvič je bila slovesno prebrana prisega športnikov, ki govorijo o borbenosti, poštrevnosti in ne nazadnje o športnem obnašanju.

Na letošnjih igrah je sodelovalo triindvajset športnih ekip in sicer dvaindvajset iz delovnih organizacij ter ekipa delovne skupnosti SOZD ZPS. Največ ekip je sodelovalo v

malem nogometu, sledi kegljanje (moški), šah, namizni tenis, streljanje (moški), balinanje, kegljanje (ženske) in streljanje (ženske). Na športnih igrah so se tekmovalci torej pomerili v osmih disciplinah. Uspehi športnikov v nekaterih disciplinah so bili na zavidljivi ravni. Rezultati bi se lahko primerjali z uspehi republiških tekmovanj, to velja zlasti za namizni tenis in streljanje (moški).

V času tekmovanj je bila na vseh športnih terenih prisotna izredna borbenost in poštrevnost posameznih tekmovalcev, kakor tudi ekipe kot celote. Da je to res, govori dejstvo, da so morali našega vratarja v malem nogometu odpeljati v bolnišnico, kjer so mu nudili prvo pomoč. Na srečo poškodba ni bila huda. Pa še nekaj je značilno za litostrojске tekmovalce. Športne ekipe ostalih delovnih organizacij ZPS se borijo za drugo in tretje mesto, ne za prvo, ker pravijo, da so prvo mesto že v naprej osvojili Litostrojčani.

Tekmovanja so se na športnih terenih zaključila sredi sobotnega popoldneva. Na slovesnem zaključku 8. letnih športnih iger je predsednik organizacijskega odbora v svojem govoru povedal, da se je organizacijski odbor skupaj s koordinacijskim odborom športnih iger odločil, da bodo zaradi stabilizacijskih prizadevanj v naši družbi športne igre vsako



Polnoštevilne športne ekipe članic SOZD ZPS pred začetkom letnih športnih iger. Tu smo prvič slišali tudi njihovo častno športno prisego (Foto: V. G.)

drugo leto. To pomeni, da bodo na leto le ene igre, zimske ali letne. Ob zaključku iger je bila spuščena tudi zastava ZPS, ki bo shranjena na sedežu SOZD ZPS, ker organizator 9. letnih športnih iger še ni znan.

Svečana razglasitev rezultatov tekmovanj je bila v vrtu Park hotela v Novi Gorici.

Litostrojski tekmovalci so dosegli naslednje uspehe:

- v malem nogometu 2. mesto
- kegljanje moški 1. mesto
- kegljanje ženske 2. mesto
- streljanje moški 1. mesto
- streljanje ženske 5. mesto
- balinanje 2. mesto
- šah 1. mesto.

Litostrojčani so bili prvi v štirih disciplinah, v treh disciplinah pa so

zasedli drugo mesto. Še posebej velja pohvaliti na tem mestu naše kegljačice, ki so prvič v zgodovini športnih iger ZPS dosegle drugo mesto, prvo jim je ušlo le za štiri točke.

Naše športne ekipe so prejele za svoje uspehe plakete, posamezniki v nekaterih disciplinah pa za doseženo prvo mesto tudi lepo knjižno nagrado. V disciplinah, kjer se izkazujejo tudi uspehi posameznikov, so bili v večini tudi zmagovalci Litostrojčani.

Skoraj odveč je napisati, da so v skupni uvrstitvi litostrojski tekmovalci dosegli prvo mesto, drugi so bili športniki STT, tretji Metalne, četrty tekmovalci Gostola in peti Agrostroja.

Predsednik koordinacijskega odbora sindikatov SOZD ZPS je za skupno doseženo prvo mesto lito-

strojskim športnikom izročil tudi prehodni pokal, ki ga bodo čuvali do naslednjih letnih športnih iger. Naši fantje in dekleta pa so prejeli tudi pokal v trajno last za prvo mesto v skupni uvrstitvi.

Ob zaključku iger je predsednik sindikata SOZD ZPS pozval vse športnike, da se udeležijo prihodnjih iger, tiste delovne organizacije, ki imajo dokaj majhno število nastopajočih ekip pa, da skušajo angažirati čim več svojih delavcev, saj se preko takih tekmovanj neguje tudi bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Naj še enkrat na tem mestu vsem litostrojskim športnikom iskreno čestitamo in jim hkrati kličemo: na svidenje na 9. letnih športnih igrah ZPS.

S. Mrkun

Odšel je v pokoj



nazaj v Litostroj, ker se je počutil Litostrojčana. S svojim delom ter življenjskimi izkušnjami je rad pomagal zlasti pri vzgoji mladega kadra.

Za ves njegov trud se mu delavci tozda PZO prav lepo zahvaljujemo in mu želimo, da bi preživel še veliko srečnih let v zasluženem pokoji.

Upokojenci pozor!

Delavci iz tozda PZO se želimo tovarišu Cirilu REPNIKU ob odhodu v pokoj javno zahvaliti za njegovo nesebično in dobro delo.

Tovariš Ciril Repnik je začel kot borec NOB in nadaljeval kot borec za boljši jutri. Takoj po koncu vojne je odložil puško in vzel orodje za čim prejšnjo obnovitev dežele. Navajen je bil prijeti za vsako delo in tako je po nalogu odšel v dislociran obrat Litostroja v Trebnje. Po osamosvojitvi tega obrata se je vrnil

Društvo upokojencev Litostroj prosi vse upokojence (v litostrojski krajevni skupnosti), da poravnajo članarino. Pisarna je odprta od 16. do 19. ure v Krajevni skupnosti Litostroj.

Prosimo, da pravočasno uredite svoje obveznosti.

DU Litostroj

Jezikovni ostružki

Danes je na vrsti prisrčen, šaljiv primer jezikovne napake. Pozorno si preberimo naslednji stavek:

»Uspehi športnikov v nekaterih disciplinah so bili na zavidljivi ravni. Rezultate bi lahko primerjali z uspehi republiških tekmovanj; to velja zlasti za namizni tenis in streljanje moških.«

Da, prav ste prebrali — streljanje moških. Malce čudna tekmovalna disciplina, mar ne? Le zakaj bi sploh koga streljali! In to v Litostroju! Ali imamo res preveč moških? Ali jih res nič ne ljubimo in spoštujemo? In kdo bo potem delal pri nas, če bomo postrelili vse moške, mi pa smo, kot piše zgoraj, pri tem streljanju tako uspešni!

Šalo na stran! Brez skrbi, avtor članka ni tako krvoločen in vemo, da se mu je ta napaka zapisala kar sama od sebe, kot bi se lahko tudi komu drugemu. Skušajmo pa jo vendarle popraviti:

Vemo, da je streljanje lepa športna disciplina in da v njej tekmujejo moški in ženske. Ob objavah rezultatov tekmovanja je treba seveda to tudi zapisati. In da ne bi zapisali streljanje moških, streljanje žensk, bi bilo bolje: streljanje — moški, streljanje (moški), streljanje (moška ekipa).

Vesna Tomc



Litostrojčka kegljačica prejema prehodni pokal za osvojeno prvo mesto — ekipno (Foto: Zidarič)

Vsem sodelavcem v tozdu MONTAŽA se zahvaljujem za darilo in lepe želje ob mojem odhodu v pokoj. Pri delu pa želim vsem še veliko uspehov.

Av gust OPAK

Zahvale

Najlepše se zahvaljujem sodelavcem v tozdu PUM-livarna jeklene litine za darila, tovarišu Bradešku pa za poslovilne besede ob mojem odhodu v pokoj, ki mi bodo ostale še dolgo v spominu.

Sodelavcem želim še mnogo uspehov, Litostroju pa, da bi se še naprej uspešno razvijal.

Ivan SUHOLEŽNIK

Ob smrti mojega moža Rajka CORNA, vašega dolgoletnega sodelavca in upokojenca, se najlepše zahvaljujem vsem njegovim sodelavcem. Posebej se zahvaljujem tovarišu Besednjaku za poslovilne besede ob njegovem grobu. Hvala tudi litostrojski godbi in vsem, ki ste mi stali ob strani v najtežjem trenutku.

Barbka CORN

Ob smrti mojega očeta Franca MIKLICA se sodelavcem tozda NABAVA najlepše zahvaljujem za izrečeno sožalje in denarni prispevek.

Rozalija Petan

Ob tragični izgubi moje ljube hčerke JOŽICE se iskreno zahvaljujem za izrečeno sožalje in darovano cvetje vsem, ki so jo pospremili na njeni zadnji poti.

Franc ŽERAK

Delovni organizaciji Litostroj se zahvaljujem za osmrtnico v časopisu, za venec in tolažilne besede ob smrti mojega moža Ivana VIDMARJA iz Šentruperta, vašega upokojenca. Obenem se zahvaljujem vsem za darovano cvetje, za govore, za častno stražo in lep spreved.

Žena Ela, sinova in hčerka

LETOŠNJI PETINDVAJSETLETNIKI V MAKEDONIJI



Pred vhodom v HE Vrutok na Mavrovem (Foto: K. G.)

V deželi sonca, grozdja, in pesmi

»Nikoli ne bom pozabil prijetnega in zanimivega potovanja po Makedoniji. Zaradi oddaljenosti od Slovenije se ne sramujem, da sem do sedaj tako malo vedel o SR Makedoniji. Skoraj ne morem verjeti, da je tu, na jugu naše domovine, toliko lepega, prijetnega in zanimivega.

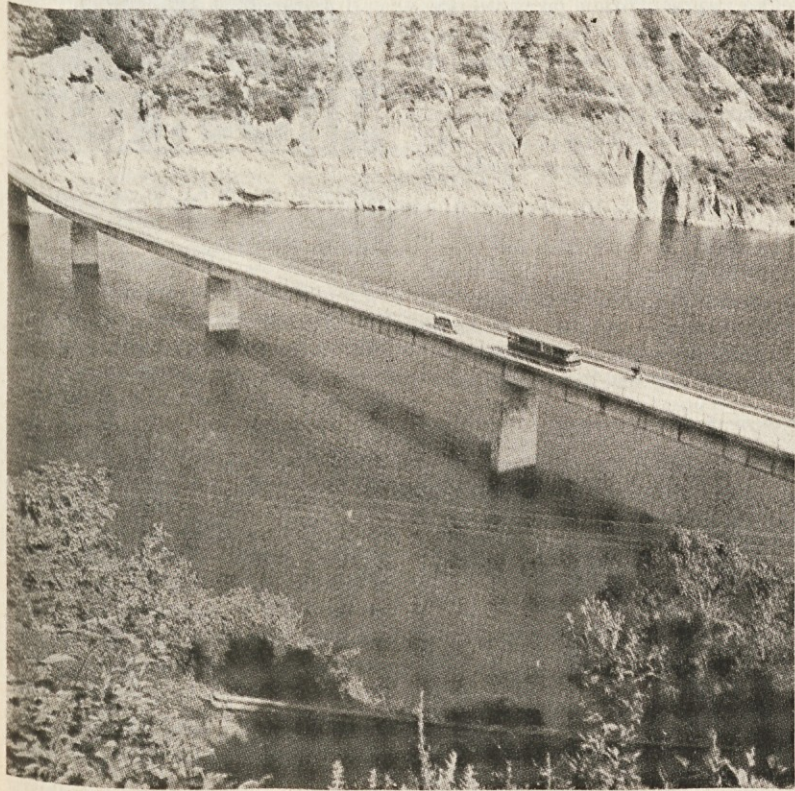
Petindvajset let sem neprekinjeno vrtel stroj v Litostroju, danes pa sem za nagrado tu v deželi sonca, grozdja in vina, v deželi jezer in planinskih rek, ozkih sosesk in visokih planin, v deželi pesmi in plesa. Številni kulturnozgodovinski spomeniki pričajo o razburjivi zgodovinski preteklosti teh krajev, od mitov in legend antičnih mest HERACLEA in STOBIIJA preko ostankov bizantinskega carstva in Samuilove države, do posledic pet stoletij trajajoče turške oblasti pa Ilindenske vstaje in spomenikov NOB iz naše bližnje preteklosti.

Ko bi vseh teh 25 let vedel, da me čaka to prijetno potovanje, bi najbrž živel v velikem pričakovanju. Življenje je namreč teklo drugače, vedno sem preveč garal v tovarni, pa še doma, in nikoli ni bilo ne časa ne denarja za potovanje.

Četrto stoletja poslušam ropot naših strojev in tudi sam obdelujem strojne dele, toda nikoli nisem imel prilike videti, kako so ti naši stroji vgrajeni in kako resnično delajo. Prvič sem v Makedoniji videl našo vodno turbino, zares vgrajeno, tam, kjer dela. Kako mogočna in velika izgleda, začel me je navdajati ponos na naš Litostroj, na naše skupno delo in znanje.

Dobro je, da smo pred leti v Litostroju začeli prirejati za 25-letne delavce jubilarne izlete ali potovanja, saj je to prijetna in koristna nagrada.

To je bila preprosta in iskrena izpoved enega izmed letošnjih petindvajsetletnikov tam daleč na jugu naše domovine.



Debrsko akumulacijsko jezero

Ponosni na svojih 25 let v Litostroju, na svoje delo in skromen, kot takrat pred petindvajsetimi leti, ko se je zaposlil v Litostroju in vztrajal do današnjih dni. Tako je nastajal Litostroj, tako so se že pred mnogimi leti začeli zbirati delavci in strokovnjaki na vseh področjih dela. Z njimi je raslo znanje in izkušnje, z leti pa smo utrdili tradicijo, ime in kvaliteto naših izdelkov.

Letošnji petindvajsetletniki so v petek 24. septembra zvečer krenili na tridnevno potovanje po SR Makedoniji. Mnogi med njimi so prvič v življenju poleteli z letalom, zato je bil že sam začetek potovanja za marsikoga razburljiv in prijeten. Ko smo prileteli v Skopje, je bilo že pozno zvečer, zato smo le večerjali in utrujeni zaspali.

V soboto zjutraj nas je prebudilo skoraj poletno sonce, ko smo zlezli v avtobuse in se odpeljali na ogled glavnega mesta Makedonije. Široke in prostrane ulice, sodobna arhitektura številnih zgradb in stanovanjskih naselij daje Skopju poseben videz. Posledice katastrofalnega potresa, razen nekaterih namerenih spomenikov, so popolnoma izginile. Iz ruševin je zrastle novo mesto, mesto solidarnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, lahko pa rečemo, da tudi mesto svetovne solidarnosti. Skopjanci so ponosni na svoje mesto, na Vardar in njegove lepo urejene bregove, na imena ulic, ki jih spominjajo na mesta, narode in države, ki so solidarno prispevali za izgradnjo povsem novega mesta. Lahko bi še veliko pisali o Skopju, toda tudi nam se je to jutro mudilo na dolgo pot proti Gostivarju in naprej proti Mavrovskemu jezeru. Krenili smo po dolini reke Vardar pod same obronke mogočne Šar planine do Tetova in naprej do Gostivarja.

Naš cilj je bil ogled hidroenergetskega sistema Mavrovo. Že v Gostivarju so nas pričakali predstavniki mavrovskih hidroelektrarn, ki so nas potem peljali na ogled ene izmed treh hidroelektrarn, HE VRUTOK. Z veliko pozornostjo smo si ogledali vse naprave v strojnici, kjer smo se počutili kot doma, saj so tu vgrajene 4 litostrojske Peltonove turbine, nekateri petindvajsetletniki so z velikim veseljem ugotavljali, da je v te stroje vgrajeno tudi njihovo delo. Bili so ponosni na svoje

delo, na Litostroj in na stroje, ki dobro služijo namenu.

Litostroj in mavrovske hidroelektrarne imajo veliko skupnega. Poleg tega, da smo v Litostroju za ta sistem že zelo zgodaj zgradili kar devet agregatov s skupno močno 100,6 MW, so ta pomembni hidroenergetski sistem začeli graditi, tako kot Litostroj, neposredno po drugi svetovni vojni. Sicer pa so bile mavrovske hidroelektrarne zgrajene v najtežjih dneh izgradnje nove Jugoslavije.

Tiste lepe pomladi leta 1948 je bilo Mavrovsko polje spremenjeno v ogromno gradbišče. Poleg številnih podjetij, ki so gradila objekte tega velikega sistema, se je tu na prostovoljnem delu zllila mladina cele Jugoslavije. Celih devet let je tako nad 40.000 graditeljev gradilo ta veličastni energetski gigant, ki je na sam dan mladosti 25. maja 1957 ob prisotnosti tovariša Tita zaživel tako, da se je zavrtel prvi agregat HE Vrutok.

To veselje in izredno delovno zmago so tokrat slavili tudi naši delavci, monterji turbin in skupaj z njimi vsi delavci Litostroja.

Delo, začeto v najtežjih dneh nove Jugoslavije v letu 1948, je z veliko volje in upornosti postalo naša jugoslovanska stvarnost, ne samo na Mavrovskem polju, pač pa tudi v številnih delovnih kolektivih širom po Jugoslaviji, kjer smo uporno in z veliko zavzetostjo izdelovali opremo za velike jugoslovanske objekte.

Mavrovski hidroenergetski sistem spada med največje in najzahtevnejše jugoslovanske objekte. Tvorijo ga tri hidroelektrarne: Vrutok, Raven in Vrben, v katere je vgrajeno skupno 9 agregatov, ki proizvedejo letno preko 400 milijonov kilovatnih ur električne energije. Osrednji objekt je prav gotovo Mavrovsko jezero, ki je zgrajeno na nadmorski višini 1200 metrov. Preprosti zemeljski nasip, ki namesto betonskega jezusa skoraj v naravni obliki zapira Mavrovsko kotlino, se lepo spaja z naravnim okoljem nastalega jezera. To je tudi turistična zanimivost. V jezero se izteka voda iz več kot dvajsetih posebnih vodnih zajetij na nadmorski višini preko 1300 m. Te vode so potem speljane v jezero po številnih dovodnih kanalih v skupni dolžini 113,4 km. Skoraj 7 km pa je jeklenih sifonov in cevovodov pod pritiskom.

Še bi lahko govorili o Mavrovem, o hidroelektrarnah in o naših gostiteljih, predstavnikih mavrovskih hidroelektrarn, ki so nam z veliko pozornostjo pokazali objekte in povedali številne zanimivosti o gigantu. Toda ta dan nas je čakala še dolga pot.

Z lepimi vtisi o vsem, kar smo videli v Mavrovem, smo krenili proti Debru.

Pot po dolini reke Radike je bila vjugasta in polna ozkih in slikovitih sotesk. Nekje na sredi poti med Mavrovim in Debrom smo si v kraju Postuše lahko že ogledali prvi kulturno zgodovinski spomenik oziroma samostan Sv. Jovana Bigorskega iz 19. stoletja. Izredno bogastvo cerkve tega samostana so lepo izdelane freske, s katerimi je poslikana vsa notranjost. Največja zanimivost cerkve pa je izredno bogato rezbarstvo, ki je upodobljeno na fasadi. V teh izrednih rezbarskih mojstrovinah so upodobljeni sveto-pisemski motivi in podobe iz življenja ljudi ter krajev. Samostan Sv. Jovana Bigorskega je nekaj posebnega tudi zato, ker je zgrajen v skoraj navpični steni soteske reke Radike.

Pozno popoldne so nas avtobusi popeljali naprej po dolini Radike, ki se je proti Debru umirila in začela tvoriti akumulacijsko Debarsko jezero. Tudi ob tem umetnem jezeru je zgrajena hidroelektrarna — Špilje, za katero smo v Lito-

Končno smo si nadedli čelade

Vrsta dogovorov v zvezi s čeladami je končno obrodila sadove. Ta mesec smo jih Litostrojčani začeli uporabljati na tistih delovnih mestih, kjer obstajajo potencialne nevarnosti za poškodbe glave. Pri uvajanju tega varnostnega ukrepa je velika večina delavcev pokazala pripravljenost, da ta ukrep zaživi tudi v praksi. Tu mislim delavce, ki opravljajo taka dela in delavce, ki taka dela vodijo in nadzorujejo. Brez njih bi zahteva po tem ukrepu ostala le mrtva črka na papirju. To bi se zagotovo zgodilo, če bi prisluhnili tisti peščici nergačev, ki vsako novost sprejmejo z odporom ali pa so odkrito proti njej. Tak primer smo zabeležili pri zadnjem obisku republiškega inšpektorja za delo, ko je delavec na opozorilo reagiral skrajno neprimerno. Zato ga je inšpektor odstranil z dela in zahteval uvedbo disciplinskega postopka. V celoti gledano pa se je inšpektor pohvalno izrazil o naših prizadevanjih za dosledno uporabo čelad. Temu mnenju se pridružujemo tudi delavci, ki se poklicno ukvarjamo z varstvom pri delu. Posebno moramo pohvaliti odgovorne vodje del, ki z osebnim zgledom in prepričevanjem podrejenih o potrebnosti ukrepa zavzeto izpolnjujejo svoje delovne dolžnosti. V marsikaterem obratu smo prišli do skupnega zaključka, da nabavljena količina čelad ne zadošča potrebam in smo dodatno naročili še 400 čelad. K temu so nas spodbudili tudi številni delavci, za katere čelad nismo predvideli, sami pa menijo, da jih pri svojem delu potrebujejo, pa čeprav samo občasno. Tako smo skupaj izpolnili nekatere vrzeli v prvotnem predlogu za nabavo čelad in tako sodelovanje si želimo tudi v prihodnje.

Pri opravljanju nekaterih del in nalog, pri katerih delavci uporabljajo sredstva za zaščito oči in obraza, pa je čelada povzročila nekatere probleme, ki jih bomo skušali čimprej odpraviti ob sodelovanju proizvajalcev tovrstne opreme.

stroju izdelali v letu 1966 dve Francisovi turbini z močjo 24,2 MW. Jezero je obdano s slikovito okolico in strmimi stenami, zanimivo pa je tudi po tem, ker je njegova zahodna obala le nekaj deset metrov oddaljena od državne meje z Albanijo.

Ob naši poti proti Strugi nas je potem spremljal Crni Drim vse do naslednjega akumulacijskega jezera Globočica. Tudi tu je hidroelektrarna z istim imenom, za katero smo v letu 1962 v Litostroju izdelali dve Francisovi turbini z močjo 22 MW.

Preostal nam je le še krajši del poti do mesta Struga na Ohridskem jezeru. Utrujeni in skoraj nekoliko omamljeni od slikovitosti krajev, ki smo jih videli, smo končno le prispeli na naš cilj. Nastanili smo se v hotelu Drim na obali Ohridskega jezera, na mestu, kjer iz jezera odteka Crni Drim proti jezeru Globočica.

Hotel Drim je bil potem naš dom skoraj dva dni. Čeprav smo bili utrujeni od dolge poti, smo se že prvi večer nekoliko razvedrili in poveselili ob prijetni makedonski glasbi in žlahtni kapljici. Tu smo spoznali, da ne znamo le po kranjsko plesati, pač pa, da nam gre tudi makedonsko kolo od nog. Edini resnejši zapetljaj tega dne se je zgodil po enajsti uri zvečer, ko so kar trije petindvajsetletniki preprosto pozabili, v kateri sobi stanujejo. Problem smo potem v dobri uri razvozlali, toda ne povsem, saj je nekdo takoj za tem sredi noči ugotovil, da v hotel ni prinesel svoje potne torbe, pač pa neko drugo. S tem problemom smo potem prespali prvo noč v hotelu Drim. S tem pa smo zaključili tudi prvi del naše poti po Makedoniji, ki je bil bolj strokovne narave, saj smo na poti videli predvsem akumulacijska jezera in hidroelektrarno v Mavrovem.

Drugi del našega potovanja po Makedoniji bi lahko imenovali kulturnozgodovinska lekčija iz makedonske preteklosti. Zaradi zanimivosti in posebne želje

Prav tako moramo poskrbeti za varnost obiskovalcev, ki si želijo ogledati naše proizvodne obrate v času, ko v njih teče delovni proces. Tako smo za tajništva tozgov naročili po pet čelad, katere obiskovalci že s pridom uporabljajo.

Za večje skupine pa bodo čelade v kratkem na voljo pri vratarju na glavnem vhodu. Za razdelitev bosta morala poskrbeti vratar in vodič skupine.

Za zaključek pa še opozorilo. V času dela brez čelade ne vstopajte v obrate, v katerih opozorilni napisi zahtevajo njihovo uporabo. Odgovorni vodja del ima vso pravico, da vas iz obrata odstrani.

Milan Jurjavčič, ing.



»Jaz čelado nosim, vi pa ne. Vprašujem vas, ali je res moje glave bolj škoda, kot vaše?« je dejal tovariš Veber (Foto: E. L.)



Detajl iz samostana sv. Jovana Bigorskega (19. stol.)

letošnjih petindvajsetletnikov bomo ta del potovanja opisali v posebni reportaži »Od Ohrida do Skopja« v naslednji številki našega časopisa.

K. G.

VESTI IZ PROIZVODNE

TOZD PRO

TOZD Proizvodnja preoblikovalne opreme je imela v septembru 1982 po gospodarskem dinamičnem načrtu predvideno proizvodno realizacijo 270 ton. Realizirali smo samo 154 ton ali 57 odstotkov proizvodnje, blagovne proizvodnje pa smo odpravili 111 ton ali 41 odstotkov.

Dosežena kumulativna proizvodna realizacija je bila 2040 ton, to je 89 odstotkov devetmesečnega gospodarskega načrta, ki znaša 2288 ton. Kumulativna blagovna realizacija za isto obdobje pa je bila 1349 ton oziroma 59 odstotkov.

Glede na gospodarski načrt za leto 1982, ki predvideva 3750 ton proizvodne realizacije, smo dosegli v devetih mesecih 54 odstotkov proizvodne in 36 odstotkov blagovne realizacije.

V primerjavi z enakim obdobjem preteklega leta je proizvodna realizacija večja za 32 odstotkov, blagovna realizacija pa za 17 odstotkov.

V oktobru bomo zmontirali, funkcionalno preizkusili, površinsko zaščitili in odpravili našim naročnikom 18 preoblikovalnih strojev. Za ME-

TALKO - Ljubljana hidravlični preoblikovalnik HSC-1-63 (P-62.916), za Ei — Niš hidravlični steborni stroj HDS-2-63/40... (P-62.578), za MAKINAIMPORT — Tirana, Albanija hidravlični steborni stroj HSS-2-250 (P-93.168), za STANKOIMPORT — ZSSR deset hidravličnih vlečnih strojev HVO-2-160 (P-93.162) in pet hidravličnih strojev HVC-2-25 (P-93.153).

S takim izpolnjevanjem načrta proizvodnje preoblikovalne opreme ne moremo biti zadovoljni.

V tretjem četrtletju nas je v proizvodnji montaže najbolj prizadel uvoz. Delavski svet TOZD PPO je že v septembru sprejel program — ukrepe za večjo realizacijo in odpravo motenj v proizvodnem procesu. Realizacija pa je še vedno ogrožena, ker iz uvoza nismo dobili Hydromatikovih črpalk. Na koncu naj povem, da finančni oziroma vrednostni kazalci poslovanja še niso znani, zato informacija o proizvodni in blagovni realizaciji ne more dati popolne ocene poslovanja TOZD PPO.

L. Gorjanc

TOZD PUM

Že leto dni proizvodnja v naših obratih poteka nenormalno. Kljub stalnim opozarjanjem, da nimamo potrebnih surovin in drugega, smo bili oskrbovani pomanjkljivo ali celo nič.

Z velikimi napori pa smo vseeno skušali reševati probleme, ki so se pojavili, ter se prilagajali nastalemu položaju, da je proizvodnja vendarle tekla. Razumljivo pa je, da je prav tako stanje onemogočalo planirati izdelavo potrebnih ulitkov, ki so bili potrebni za finalizacijo skupnega proizvoda. Storili smo vse, da smo večinoma za vsa naročila, ki smo jih lahko končali, pravočasno izdelali ulitke. Največja težava nastaja z vsakodnevnim prilagajanjem proizvodnje ter premeščanjem delavcev iz enega načina formiranja k drugemu. Zelo velika vrzel proizvodnje je nastala pri izdelavi ulitkov sive litine, kajti najbolj pereče je bilo pomanjkanje neredne dobave furanskih smol za livarske pečene mešanice; zato je tudi prav tukaj izpad proizvodnje največji. Proizvodnja jeklenih ulitkov je bila odvisna v večji meri od vložnega materiala, pomanjkanja ferolegur, posebno velike težave pa nam je povzročalo pomanjkanje FeMo in FeCr z nizkim ogljikom. Poudariti je potrebno, da je večina ulitkov zahtevanih za finalno proizvodnjo, iz visokolegiranih jeklenih litin. Nižja proizvodnja je vsekakor posledica uporabe slabših vrst livarskih peskov in premazov, kajti pripečenost, hrastovost in penetracija peska na ulitkih je zahtevala mnogo več časa izdelave, kot jih predvidevamo v normalnih pogojih. V zadnjem času so brusni koluti velikokrat neustrezne kvalitete, kar tudi prispeva svoj delež k manjši proizvodnji. Za hitrejšo izdelavo ulitkov, za katere je potrebno zagotoviti zahtevano kvaliteto, je izredno važna tudi učinkovita kontrola, vendar pa so tudi nastale težave zaradi pomanjkanja različnih pripomočkov za uspešno ugotavljanje morebitnih napak v ulitkih z defektoskopskimi metodami.

Le z izvrševanjem plana proizvodnje ulitkov specialnih litin smo lahko

zadovoljni. Pri tem moramo poudariti, da smo prav tu najbolj opazili uspešnost prilagajanja poteka dela. Glede na to, da večinoma izdelujemo forme s svežim peskom, skoraj ni prihajalo do zastojev zaradi tega. Imeli pa smo nekoliko več težav zaradi nerednih dobav posebnih obložnih peščenih mas za indukcijsko peč.

Vse te pomanjkljivosti so nam dejansko onemogočale redno delo, zmanjševale količinsko proizvodnjo ter podaljševale rokove obveze.

O vseh problemih materialne oskrbe smo sproti obveščali odgovorne, ki bi po naši presoji morali poiskati vse možne rešitve. Vemo, da je oskrba s surovinami iz uvoza vezana na devizna sredstva. Toda ali je bilo res storjeno vse, da bi se stanje spremenilo?

Prav tako smo tudi opozarjali, da posameznih ulitkov ni mogoče izdelati v roku, ki je bil določen.

Zasedenost z delom je zelo velika, zahteve po ulitkih pa naraščajo iz dneva v dan. Če se materialno stanje ne bo hitro izboljšalo, bodo nastopile hude posledice, ki se bodo pokazale pri našem skupnem proizvodu šele v letu 1983.

Že sedaj ne moremo sprejeti nikakršnih rokavnih obvez, niti v delovnih skupinah niti pri sprejemanju novih naročil.

Zato naj velja: Najprej materialna oskrba, šele nato naše obveznosti!

A. Gruden

Razvojna pot dvižnega elektrovitla

Na pobudo sodelavcev biroja IT (Industrijski transport) smo se odločili, da s sklepom sveta uporabnikov in izvajalcev TOZD IRRP potrdimo usmeritev v razvoj tipiziranih elektrovitlov.

Oktober 1980 je bila oblikovana v okviru biroja IT-delovna skupina petih strokovnjakov kot nosilec razvoja.

Zaradi izredno težkih razmer na področju uvoza smo že pred končanim prototipom vključili naše tipske elektrovitla v ponudbo in objekte v realizaciji. Danes že lahko rečemo, da je bila odločitev pravilna in je kljub težavam prvi vitel uspešno prestal vse potrebne preizkuse in smo ga že odpremili naročniku. Ob tem pa moramo pohvaliti uspešno sodelovanje z vsemi proizvodnimi tozdi, še posebej pa službo kvalitete in montažo.

Kljub temu, da so se dela pri razvoju šele začela, da so bile zbrane šele zasnove celotne tipizacije, nas je borba oziroma brezglavi tek za devizami, posebno na konvertibilnem trgu, prisilil, da smo že novembra 1980 začeli izdelovati tehnično dokumentacijo za naročnika ATOM-ENERGOEXPORT iz Sovjetske zveze. V naročilo najzahtevnejših polarnih dvigal so bili vključeni štirje elektrovitli, od tega eden nosilnosti 50 Kn in trije 100 Kn v različnih izvedbah, od stabilnega visečega do stabilnega stoječega ter dva od navedenih izvedb opremljena tudi za vožnjo.

Poleg upoštevanja vseh zakonskih določil s področja dvigalogradnje, med njimi tudi JUS standard, smo se predvsem zaradi nastopov na tujih trgih pri osnovnih standardizacije ter izračunov nosilnosti odločili upoštevati določila FEM (FEDERATION EUROPEENNE DEL MANUTENTION), to je zveza evropskih proizvajalcev dvigal. Določila FEM so se v svetu že tako močno uveljavila, da že izključujejo prodajalce na trgu.

Ko smo iskali na domačem trgu proizvajalca elektromotornega pogona, smo našli razumevanje le pri podzdu TIBA. Tu so izdelali finohodno samozavorno pogonsko enoto za dvižni pogon (dvig bremena). V sodelovanju s Litostrojem se je razvil novi tip pogonske enote, ki odgovarja vsem zahtevam, ki vladajo v reaktorskem prostoru. 12. oktobra 1982 smo odposlali prvi vitel naročniku v Sovjetsko zvezo. Strokovno mnenje o kvaliteti prvega, doma izdelanega vitla naj povedo tisti, ki so pri tem sodelovali, od idejnega projekta pa do funkcionalnosti.

Realno vrednost uporabnosti tega proizvoda bodo dali šele rezultati večletnega rednega (uspešnega) obratovanja.

Pri vsakem novem proizvodu moramo imeti pred seboj misel:

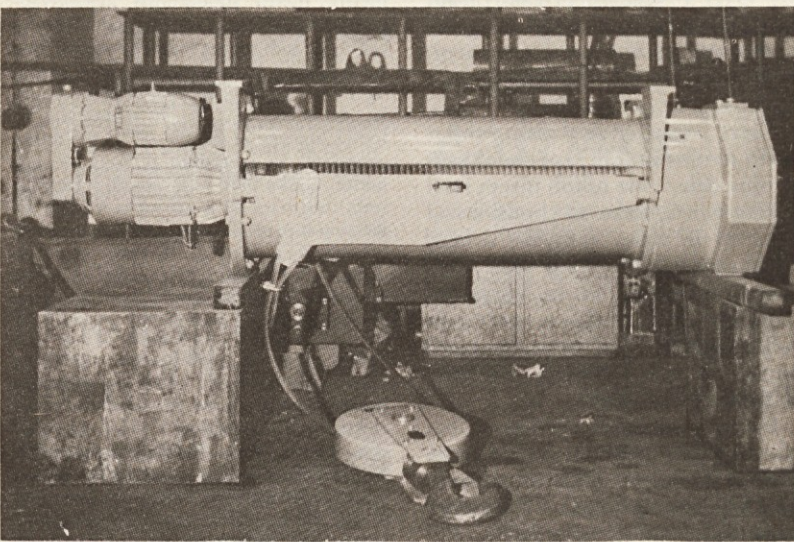
LE TISTI PROIZVOD, KI GA SPREJME TRŽIŠČE, IMA SVOJO VREDNOST.

Pri tem pa nismo zanemarili izdelave ponudb za vitle. Zavedati se moramo, da moramo sami pridobiti kupca.

Vsi vemo, da se moramo zavedati resnosti sedanjega gospodarskega položaja, ki od nas poleg delovne discipline in uresničevanja dogovorjenega proizvodnega programa zahteva, da smo vsi dolžni sodelovati pri prednostni nalogi: osvajanju novega proizvoda, in ta mora biti plod domačega znanja, po načelu s čim manj uvožene opreme in tujih licenc.



Prototip desettonskega elektrovitla. Višina dviga bremena je največ 40 metrov (Foto: O. Zagoričnik)



Na domačem in na tujem trgu je veliko zanimanje za ta proizvod. Izdelali smo ponudbe za okoli 30 različnih vitlov glede na tip, velikost in nosilnost. Elektrovitla s takimi karakteristikami, ki so v našem razvojnem programu in v proizvodnji, smo do sedaj uvažali s konvertibilnega trga.

Delo pri razvoju električnih vitlov je šele na samem začetku, kljub temu pa smo naredili že izredno veliko. Ta misel nasprotuje sama sebi, vendar je v tehniki tak način popolnoma normalen. Vsi smo veseli prvega uspeha,

LITOSTROJ

zavedamo se, kaj nas še vse čaka, da bo proizvodnja vitlov stekla v celoti, kot smo jo načrtovali.

Naš naslednji korak je dokončanje razvojne naloge, kar pa seveda pomeni razviti še vse ostale oblike in inačice vitlov po predvidenem programu, izdelati celotno tipizacijo, standardizacijo ter v končni obliki pripraviti vso potrebno delavniško dokumentacijo za možnosti serijske proizvodnje, pripraviti ves potreben propagandni material ter kataloge za potrebe kupcev in projektantov strojne opreme. S tem seveda razvojna pot vitla še vedno ni končana, nenehno bomo morali razvijati in iskati boljše in ekonomičnejše variante.

Do danes je v delu 23 vitlov, od tega 17 za izvoz, 6 pa za domači trg.

M. Lovšin

